

ÇEVRE HUKUKU VE ETİK ÜZERİNE ZENGİNLEŞTİRME KURS ÇEVRE ETİĞİ

SOKO INSTITUTE GmbH

Prof. Dr. JÜRGEN W. SIMON
Dr. RAINER PASLACK

ÖÇ7: ÇEVRE ETİĞİ SORUNLARI VE TEMEL YAKLAŞIMLAR

1. Çevre Etiği Sorunları ve Temel Yaklaşımlar

Etik yansıma, uygulamalı felsefenin önemli bir parçasıdır. 'Ne yapmalıyız?' sorusunu cevaplandırmaya çalışır. Etik, insan eylemleri için normatif bir yönelim sağlamayı amaçlamaktadır. Eylem sahipleri arasındaki ilişki, özel bir öneme sahiptir: insanlar arasındaki etkileşim, hangi temel kriterlere göre gerçekleşecektir? Ayrıca: ahlaki yönden doğru bir şekilde davranmak için belirli bir durum nasıl değerlendirilmelidir? Evrensel etik (örn, Immanuel Kant'ın tanımladığı gibi), tüm ahlaki deneklerin aksiyom olarak eşit olduğu ve bu nedenle de aynı kriterleri temel alarak davranılması gerektiği varsayımına dayanarak ilerler. Sosyal ayrımlar, bu nedenle temelde alakasızdır: evrensel doğrulama talepleri olan etik açısından, tüm insan (rasyonel) denekler aynı değere sahiptir. Bu nedenle, tüm insanların eylemlerinin, aynı kriterlere ve 'ahlaki zorunluluklara' tabi olması gerekmektedir. Bu durumda, örneğin, yalan, bütün insan denekler için istisnasız yasaktır. Belirli koşullar altında 'beyaz' yalanlar kabul edilebilir, ancak prensipte yalancılığa herhangi bir yaptırım uygulanamaz. Bir kişi için geçerli olan şey, bir başkası için de geçerlidir. Başka bir kişi tarafından ahlaki bir varlık olarak kabul edilmeyi ve kendisine adil bir şekilde davranılmasını isteyen herhangi bir kimsenin, başkalarının ahlakını ve haysiyetini kabul etmeye ve onlara adil davranmaya (eşitlik ilkesi ve karşılıklılık ilkesi) istekli olması gerekmektedir. Bu ilkeler olmadan, genel insan hakları olmazdı ve demokratik toplumlar, meşrulaştırılmazdı.

Genel olarak, etik davranış her zaman etik değerleri uygulamakla oluştuğu için etik, dünya ile ilgili bireysel ve toplumsal yaşamda neyin değerli olduğunu incelemektedir. Başlangıçta, bütün insanlar (ya da etik varlıklar) için hangi değerlerin geçerli olduğu ve adaletin insanlar arasında detaylı bir şekilde nasıl yaygın olabileceği tam olarak açık olmayabilir ('dağıtıcı adalet' ya da 'performans adaleti' ile kastedilen şey tam olarak nedir?) Yine de eğer huzur içinde yaşamak isteniyorsa, küresel dünyanın vazgeçemeyeceği bazı kesin etik ilkeler bulunmaktadır: İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si, bunun için temel sağlamaktadır. İnsanların ve ulusların uyumlu bir sosyal, politik, ekonomik ve kültürel ilişki için bağlayıcı kurallar koyması ve bu kuralları kalıcı olarak muhafaza edebilmesi için zihniyet ve davranışlarda bazı etik değerlerin olması gereklidir. Ancak, özgürlük, eşitlik ve dayanışma gibi bazı temel değerlerin nasıl yorumlanacağı kişilerarası, kültürlerarası ve uluslararası düzeyde sıklıkla müzakere edilmelidir. İnsan hakları gibi üst düzey değerlerin yorumlanmasında bile, farklı insanların dünya görüşlerinin, birbiriyle uyumlu olmayan farklı dini, etnik ve siyasi bakış açılarından

etkilendiği gibi çıkar ve değer çatışması meydana gelir. Ve insanlar, farklı felsefi ve ideolojik kökenden geldiği zaman, aynı değerlerin ardında yatan farklı nedenler olabilir. Bu, değerlerde öncelik sırasının (değerler hiyerarşisi içinde) farklılaşmasına ve davranışların farklı sonuçlanmasına yol açabilir; bu yüzden, örneğin, 'dayanışma' değeri, faydacı yaklaşımda Kantçı ya da Hıristiyan bir bakış açısına göre daha farklı bir şekilde ortaya konmaktadır.

'Etik evrenin' kapsamı tam olarak net olmadığı zaman değerlerin uygulanmasında özel bir sorun ortaya çıkmaktadır. Çevre etiğinin, bu uygulama sorunu vardır. Çevre etiği, bir uygulama etiğidir. Onun değeri, ahlaki içsel değerlerin insan toplumunun çevresiyle - yani doğayla- ilişkili olup olmadığına bağlıdır. Doğanın insanlar için değerli olduğu tartışmasızdır; ancak doğa bir bütün olarak kendi içinde herhangi bir değere sahip midir ya da insanlar için düşünüldüğü gibi bazı doğal varlıklar kendi içinde bir değere sahip midir? Diğer bir deyişle, doğa ya da doğal varlıklar, içsel (mutlak) bir değere sahip midir ya da insanlığın (bireysel ya da bir bütün olarak toplum) iyiliği ile ilişkili sadece bağıl (türetilmiş) bir değere mi sahiptir? Birçok çevre etikçisi, böyle bir özerk değerlerin, insanların çevresinde atfedebileceğini düşündüğü bazı varlıklara verilmesi gerektiği ve bu varlıklarla olan ilişkilerimizde de bu çevreye saygı duyulması gerektiği görüşündedir. İlerleyen bölümlerde 'etik toplumun' doğaya doğru böyle genişlemesi için farklı nedenleri daha ayrıntılı bir şekilde ele alacağız.

Bir kişi doğaya verdiği değeri, sadece insanlarla ve onların ilgi ve ihtiyaçlarıyla bağlantılı dolaylı bir değerle kısıtlarsa bile, çevre etiği, kişilerin kendi doğal çevrelerine karşı sergilediği etik, politik ve ekonomik davranışlara karşı bir sorun teşkil etmektedir. Bu, yeni değerlendirme yapılarına sahip bir alanı içermektedir: örneğin, düşüncesizce yapılan israflarının gelecek nesiller için bir krize yol açabileceği kıt doğal kaynaklar (örn. fosil yakıtlar) nasıl kullanılmalıdır? Hemen kullanma isteği, geleceğe yönelik önlem alma isteği ile çatışmaktadır. Bu konuya daha sonra tekrar döneceğiz.

1.1. Ahlaki kaygı ve kişisel çıkarlar

Ahlaki kaygıya sahip olmak ya da başkalarına saygı duymak sadece kendimizin değil başkalarının da mutluluğu adına kendi iyi hayatlarına içsel değeri yerleştirmek ve başkalarının mutluluklarını daim etmek anlamına gelmektedir. Kişisel çıkar sahibi kimse ise aksine, kendi mutluluğu için başkalarının mutluluğuna sadece araçsal bir değer verir. — Bu ahlaki kaygının, diğer tüm insanların güzel yaşaması için bencil bir tutumla ilgili olması, neredeyse bütün çağdaş ahlak teorileri tarafından kabul edilmektedir (Krebs 1999: 16).

Çevre etiğini, birlikte artan bir sıra oluşturan üç alana ayırabiliriz. Birbirini izleyen her bir alan, bir öncekini içermektedir ya da ek 'ahlaki etkenler' ile bir önceki alanı genişletmektedir.

1.2 Kaynak etiği

Doğaya sadece insanla ilişkisi açısından değer verildiğinde kaynak etiğinden söz etmiş oluyoruz. Elbette ki kaynak etiği sadece dar bir anlamda çevre etiğidir; ancak çevre etiğinin her kapsamlı tanımının her zaman bir parçası olmuştur. Kaynak etiği su, toprak ve hava gibi kısıtlı, tükenebilir hammaddelerin ve çevresel ortamların kullanım yönlerini dikkatle inceleyerek insanı ilgi alanının merkezine koyar. Ormanlar ve balıkçılık kaynakları gibi yenilenebilir biyotik kaynaklar da özel etik hususları içindedir. Dünyadaki tehlikeli iklim değişikliği ile ilgili sorular da kaynak etiği alanına girer. Tarım etiği de bu tür çevre etiğinin içindedir ve bilhassa toprak ve peyzajdaki değişikliklerle ilgili sorularla ilgilenmektedir. Özellikle de çevrenin tarımsal kullanımını önemli çevresel zarara yol açmaktadır.

Kaynak etiği, doğanın sunduğu ham maddeleri ve çevresel ortamları (örneğin, su ve toprak gibi) geri dönüşü olmayan bir hasar vermeden (aşırı faydalanma ya da çevre kirliliği) nasıl kullanabileceğimiz sorusuna cevap aramaktadır. Bu tür etik sadece insan merkezli nedenlerle yani insanların çıkarlarıyla savunulabilir.

1.3 Hayvan etiği

Hayvan etiği, acıya duyarlı bireysel varlıkların refahı ile ilgilenmektedir. “Hayvan etiği” terimi, genellikle sadece hisseden organizmalarla ilgilendiği için biraz belirsizdir. Böylece hayvanlar âlemi, sinir sistemi olan hayvanlar ve sinir sistemi olmaması nedeniyle duyarlılık eksikliği (acıya karşı) olan hayvanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Buradaki en önemli varsayım, sinir sisteminin varlığının, acı çekme kapasitesi için bir ön koşul olduğudur. Her durumda, hayvan etiği, bizim çektiğimiz gibi acı çekebildiğini düşündüğümüz her doğal varlık ve insan arasındaki ilişkiyi incelemektedir. “Acı çekebilen” varlıklar olan hayvanlar, insanlarla aynı ailedenmiş gibi oldukları için duyguları olan bir canlıyla empati kurabiliriz. Ayrıca, bu tür canlılar, isteklerinin peşine düşme, tatmin olma duygusunu arama ve acı çekmekten ve sevmedikleri şeylerden kaçınma durumlarında kendilerini koruma içgüdülerine sahiptir.

Ancak, kendi çıkarlarını düşünen organizmalar, bilhassa ahlaki açıdan değerli görünürler çünkü kişi onların davranışlarında belli bir özerkliği kabul etmelidir. Bu, sadece hayvanlar âlemindeki en yakın akrabalarımız olan büyük maymunlar için değil, aynı zamanda onların

acıya duyarlı oldukları ve kendi çevrelerini bilinçli bir şekilde algıladıkları varsayılarak diğer tüm primatlar için de geçerlidir.

Yani, hayvan etiği hayvanların –en azından acıya duyarlı olanların- kendi içlerinde bir değere ve amaca sahip olup olmadığını ve –eğer varsa- onlarla olan ilişkimiz ve onlara karşı davranışlarımız bakımından bunun etik olarak ne anlama geldiğini sorar. Sonuç olarak hayvan etiği, patosetrik düşünce yapısıyla salt antroposentrik yaklaşımın ötesine geçmektedir.

1.4 Doğa etiği

Doğa etiği, düşük “hissiz” yaşam formlarının (bitkiler, mantarlar, bakteriler, vb.) yanı sıra türler, ekosistemler ve peyzaj gibi diğer birey ötesi biyotik varlıklar ile ilgilenmenin ahlaki yönlerini ele alır. 'Koruma etiği'nde ise doğal alanların insanlar tarafından yok edilmesini önlemek için bu alanların korunmasıyla ilgili sorular ele alınmaktadır. Bu bağlamda, uygarlığın çevre ile ilgili korunmasına katkıda bulunacaktır. Daha dar bir bakış açısıyla doğa etiği, doğanın ya da daha büyük doğal sistemlerin (ekosistemler) ahlaki statüsünün belirlenmesi ile ilgilenmektedir. Daha sonra doğa etiğinin teyit edilmesinin bizi çok daha zorlu problemlerle karşı karşıya getireceğini göreceğiz. Asıl endişe, tek bir organizmaya ve bazı bireysel varlıkların korunmasına değinen bireysel etik değil; türlerin korunması, belki de evrimsel potansiyellerin ya da süreçlerin korunması gibi birey ötesi varlıklardır. Bu durumda doğa etiği, ‘biyosentrik’ (tüm canlılar) ya da 'ekosentrik' (ekolojik sistemler) veya ‘holistik’ (bütün doğal varlıklar) bakış açılarına sahiptir. Doğal etik hususları, zor doğal felsefi sorulara değinmektedir. Örneğin: Doğa bir bütün olarak ahlaki bir statüye sahip midir? Biyotopların (organizmaların habitatları) korunma hakları, daha büyük ekosistemlerin korunması amacıyla tekil organizmaları hatta tüm nüfusu feda etmek zorunda bırakabilecek şekilde, tekil organizmaların ya da türlerin korunma haklarından daha yüksek düzeyde midir? Doğa etiği, her bir yaşam formunun ya da karmaşık doğal sistemlerin – ve belki de bir bütün olarak doğanın – ahlaki bir değere sahip olup olmadığını ve böylece kesinlikle korumaya değer olup olmadığını sorgulamaktadır. Bu tür etik, (ne kadar doğrulanabilir olsa da) – hayvan etiğinden de öteye – sadece insanla ilgili konuları gözetken çevre etiği kapsamında öteye gitmektedir. Doğa etiği, antroposentrik yerine fizyosentrik odaklıdır (bkz. Eser ve Pothast 1999; Krebs 1999).

Son ağaç kesildiğinde ve son nehir zehirlendiğinde ve son balık öldüğünde paranın yenilemeyeceğini göreceksiniz (Greenpeace tarafından yaygınlaştırılan on dokuzuncu yüzyıl Cree Kızılderilileri kehaneti).

Şimdi de çevre etiğinin bu üç alanının tarihi gelişimine kısa bir göz atalım ve bu bölümü bitirelim.

Tarihsel olarak, kaynak etiği, çevre etiğinin en eski formudur. Eski zamanlarda, insanlar, ormanlardaki odunlar ya da su gibi mevcut doğal malzemelerin sürdürülebilir (korumacı) bir şekilde nasıl kullanılabileceğini merak ediyordu. Bu, inşaat ve gemi yapımı için tamamen temizlenmiş tüm bölgelerin harap edilmesi deneyimine (büyük filoları muhafaza eden eski Yunanlılar, bunu zaten acıyla fark etmişti) ya da deri tabaklamak ve tekstil boyamak için çok yoğun olarak kullanılan suların kirlenmesi deneyimine dayanmaktaydı. Kaynak etiği tartışması, “Roma Klubünün” fosil yakıtlarının ve doğal maden yataklarının haddinden fazla kullanıldığına dair ilk uyarısı üzerine “büyümenin sınırları”nın fark edilmesiyle 1970’lerde doruğa ulaşmıştır. of fossil fuels and natural metal deposits.

Hayvan etiği de duyguları olan hayvanlarla olan kaba bir iletişimin düzenini öneren Immanuel Kant ile (hala mekanik bir düşünce yapısıyla hayvanları aptal makineler olarak gören René Descartes’in aksine) eski felsefi kökleri bulunmaktadır. Ayrıca, Kant’ın inandığı gibi hayvanlarla olan düşünceli iletişim, insanlardaki ahlaki gelişime katkıda bulunabilir. Hatta faydacı yaklaşımçı Jeremy Bentham bile hisleri olan hayvanlara karşı insanların birincil yükümlülüğünü formüle etmiştir.

Koruma etiği şeklindeki **doğa etiği**, peyzaj güzelliğinin ilk olarak ön plana çıktığı romantik döneme (18. yüzyıl sonundan 19. yüzyıla kadar) dayanmaktadır (bkz. Pfordten 1996; Thomas 1983). Çevre etiğinin ortaya çıkmasında doğaya karşı duyulan estetik hislerin katkısı tahmin edilemez. Bu durum, günümüzde de geçerlidir. Doğanın romantik felsefe geleneğinde ev ve doğa koruma hareketi 19. yüzyılda Avrupa ve Kuzey Amerika’da başlamıştır: Burada ilk kez, medeniyet ve teknoloji eleştirisi, ulusal anavatana 'bağlılık' ve doğaya karşı derin bağlılık hissiyle birleşmiştir. Bu bağlantı, yeşil hareketin yanı sıra eko-felsefe ya da 'derin ekoloji'nin farklı yaklaşımlarında da hala varlığını sürdürmektedir.

1.5 Estetik beklentisi görüşü için To the argument of aesthetic contemplation

Mr K ve Doğa

Doğaya karşı tutumu hakkında soru sorulduğunda, Bay K şöyle demiştir: 'Şimdi ve gelecekte evden dışarı çıktığımda birkaç ağaç görmeyi severim çünkü ağaçlar, günün saatine göre ve farklı mevsimlerde çok farklı görünerek özel bir gerçeklik derecesine sahiptir. Ayrıca, zaman geçtikçe, biz şehir sakinleri kullanılmadıklarında boş olan, anlamsız olan ev ve demiryolu gibi kullanıma

yönelik objeler dışında hiçbir şey görmeyiz. Kendi özel sosyal sistemimiz, bize insanları bile bu tür kullanıma yönelik nesnelere olarak kabul etmemizi sağlar; bu yüzden ağaçlar da, marangoz olmadığım için, bizim dışımızda kendi içlerinde yatıştırıcı bağımsız bir şeye sahiptir. Doğruyu söylemek gerekirse umarım marangozlar da ağaçlar hakkında onları kullanmanın ötesinde bir düşünceye sahiptir' (Brecht 1961:110).

Kirlilik ve ekolojik yıkımın insanların doğal yaşamı üzerindeki tehdidinin açıkça görülmesiyle bağımsız akademik bir alan olarak çevre etiği, ancak 1970'lerde ortaya çıkmıştır. Karmaşık doğal sistemlerin bilimsel yönden araştırılması (ekoloji ve ekosistem araştırmaları) ve ekosistemler ve ekonomiler arasındaki etkileşimler oldukça ilerlemiştir, böylece de çevre etiğiyle ilgili tartışmalar da artık bilimsel olarak desteklenebilmektedir. Özellikle kaynak etiği, aynı zamanda peyzaj etiği de 'ekolojik etik' bağlamında muazzam bir ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişmeye, ayrı bir çevre bilincine doğru toplum bilincinde güçlü bir değişim eşlik etmiştir. Yeşil hareket çevreci partiler kurarak doğal çevrenin yıkımına ve bozulmasına karşı protestosunu ilk kez ifade edebilmiştir. Bunlardan birçoğu kendi ulusal parlamentoları içinde seçilmiştir ve böylece siyasi olarak çalışma yürütebilmiştir.

O zaman dünya çapında birçok kişi için insan, toplum ve doğa arasındaki ilişki üzerine olan yansımaların, tüm etiğin ayrılmaz bir parçası olması gerektiği çok açık bir hale gelmiştir. Hayvan severler, artık duyguları olan hayvanların daha etkili bir şekilde korunması yönündeki endişelerini ortaya koyabilmiştir: Bu, hayvanların tarımda (hayvan yetiştiriciliği) ve araştırmalarda (hayvan deneyleri) kullanılmasıyla ilişkilidir, ama aynı zamanda türlerin (kuşlar, balinalar, büyük maymunlar, vs.) neslinin tükenme tehlikesinin durdurulması gerektiği anlayışını da kapsamaktadır. Hayvanlara etik açıdan uygun davranma, dünya iklimlerine katkıda bulunan önemli ekosistemlerin (örn; tropikal yağmur ormanları) yanı sıra nesli tükenmekte olan türlerin korunması ve bu türlere bir yaşam alanı sağlama ihtiyacı ortadadır. Çevre etiği içinde antroposentrik ve fizyosentrik etik arasında bir çatışma olacağı çok açıktır. İnsanların ve hayvanların (bitkiler, biyotopları, türler vb.) birbirlerine karşı özel çıkarları etik olarak nasıl tartışılmalıdır? İnsanların çıkarları, hangi durumlarda diğer canlıların çıkarlarından sonra yer almak zorundadır? Çevre etikçileri, sadece ekonomik ve sosyal çıkarlara karşı taleplerini savunmamalı, aynı zamanda 'doğru' çevre etiği için içsel çatışmalara karşı da savaş vermelidir.

2 Çevre muhakemesinin üç düzeyi

Şu ana kadar kaynak etiği, hayvan etiği ve doğa etiği olmak üzere çevre etiğini üç alanına ayırdık. Bu ayırım bazı durumlarda ortadan kaldırılabilir. Bu ayırım sadece analitik olarak uygulanabilir; kategorik olarak uygulanamaz. Geniş kentsel planlama içinde bulunan doğal parklarda suyun korunması vb. gibi bazı çevre problemlerinin kaynak, hayvan ve doğa etiği olmak üzere her üç yönü de kapsar.

Çevre etiğinde bir sınıflandırma yapmak için sadece üç alana (bunlar, çevre etikçileri arasında büyük ölçüde kabul görmüştür) ayırmak değil, aynı zamanda çevre etiğinin uygulandığı farklı düzeyleri de ayırmak önemlidir. Konrad Ott (2000) 'a göre, bu tür bir üç seviye aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Felsefi düzey (etik)
2. Politik-yasal düzey (kanunlar)
3. Ahlaki düzey (tek bir vaka ve eylem)

Bir yandan, her bir düzey, farklı bir aktivite gerektirirken diğer taraftan bu düzeyler birbirinin üzerine inşa edilir: tek vakalar için (çevre yönetimi) alınan kamusal önlemlerin yasal olarak korunması gerekmektedir. Bunlar için yasalar etik ilkelere dayanmalıdır.

2.1 Felsefi düzey

Bu 'yüksek' düzey, temel açıklayıcı ifadelerle ilgilenir: evrensel olarak yani etik söylem topluluğunun bütün üyeleri tarafından uygulanması gereken geçerlilikle ilgili etik iddialar gündeme getirilir. Çevre etiği üzerine olan söylemin felsefi evreninde bazı durumların artıları ve eksileri ortaya koyulur ve tartışılır. Bu tartışmanın katılımcıları, akademik etik uzmanları (çevre etikçileri) ve mesleki bağlamda çevresel kararlar almak zorunda olan tüm insanlardır (politikacılar ve hukukçular, ama aynı zamanda mühendis, biyoteknologlar vb). Genişletilmiş bir çerçevede, gelişmiş bir çevre bilincine (ayrıca belli bir bilimsel eğitime) sahiplerse ve çevreye karşı yaptıklarının hesabını vermek istediklerinde tüm insanlar çevresel tartışmalara katılabilir. Çevre söyleminin katılımcıları arasındaki filozoflar haricindeki tüm herkes, tabii ki, daha iyi bir anlayış ve yönlendirme için çevre uzmanlarının hazırlık çalışmalarına ihtiyaç duymaktadır: çevreyle uyumlu davranış ve çevre etiği çatışmalarına bir çözüm için iyi hazırlanmış önerileri beklemektedirler.

Ancak, çevre etiği içinde - yukarıda da bahsedildiği gibi- oryantasyonu zorlaştıran çevre etikçileri arasında tartışmalar vardır; özellikle de, antroposentrik ve fizyosentrik yaklaşımlara sert bir şekilde karşı çıkmaktadır. Daha geniş bir kitle için filozoflar tarafından sunulan alternatiflere ilişkin argümanların artılarını ve eksilerini düşünerek anlamak mümkün değildir. Ancak, içsel felsefi tartışmalar herhangi bir şekilde nesnel geçerliliği olan sonuçlara yöneltmediğinde, bir çevre etikçisinin kamuya ve özellikle de karar mercilerine (politikacılar, mühendisler, vb.) rehberlik yapması sadece sınırlı bir şekilde mümkündür. Eninde sonunda her bir kişinin ve her bir toplumun - antroposentrik iddiaların yanı sıra- fizyosentrik iddialara ne ölçüde önem vermek istediğine karar vermesi gerekmektedir.

Hayvan ve doğa etiği yaklaşımlarının, insanların ve toplumların davranışlarında rol oynayıp oynamayacağına ve eğer oynarsa da bunun ne kadar önemli olacağına -ulusal ve uluslararası düzeyde- politik olarak her bir birey tarafından karar verilmelidir. Bu kararların sadece sezgisel olarak ya da bilimsel gerçeklere dayandırılmadan verilmemesi amacıyla, profesyonel çevre etiği içinde tartışmalı fikirlere dair derin bir anlayış kazanmak gereklidir.

2.2 Politik–yasal düzey

Bu düzeyde kolektif, bağlayıcı, normatif düzenlemelerin tanımı ve politik eylemlerin hedefleriyle (örn, çevre kalite hedefleri) ilgilenilmektedir. Bu türdeki her tanım geçmişteki bazı çevresel tutumları ve diğer politik kararları gerektirmektedir. İlgili tüm çevresel amaçlar ve programlar hükümet, parlamento ve kamu idareleri gibi siyasi organlar tarafından karara bağlanır ve yürürlüğe konur. Bu süreçteki en önemli araç, yürürlükteki çevre yasasıdır. **Çevre yasası**, etik ilkeleri, yasa şeklindeki politik karar vermenin sonuçlarını ve devletin bütün vatandaşlarının uymakla yükümlü olduğu diğer yönetmelikleri birleştirmektedir. Yasal talimatların kapsamı normalde geniştir: sadece mutlak yasalar değil, aynı zamanda kurallar, kotalar ve standartlar da tanımlanabilir. Politik- yasal düzenleme kapsamında, çevre konusunda rehberlik, çevresel kaynakların ve ortamların (su, toprak ve hava gibi) kullanılması için farklı bireysel ve müşterek talepleri ve hakları dengelemeye yardımcı olabilir: Bir yatırımcı, suyu ya da toprağı kirletmeden bedelsiz olarak ne ölçüde kullanma hakkına sahiptir? Liberal toplumlar toplumsal haklar lehine bireysel hakları ne ölçüde kısıtlar? Hangi koşullarda iş yerlerini koruma talebi ve halkın el değmemiş ve sağlıklı çevreyi koruma talebiyle uyum içindedir? Daha genel ifadeyle: Tutarlı çevre politikasını yasal ekonomik çıkarlarla nasıl harmanlayabiliriz? Sürdürülebilirlik hedefi için uzun vadeli çevre politikalarını (örn: fosil

yakıtların ya da diğer hammaddelerin tüketimiyle ilgili) ve kısa vadede kar etmeyi hedefleyen özel yatırımları düzenlemek nasıl başarılabilir?

Çevre etiği çevre politikalarını etkili hale getirmeye ve kamu bilinci ve vicdanı oluşturmaya katkıda bulunabilir. Örneğin, çevre etikçileri iç akademik çevreleri bırakabilir ve iklim hedeflerinin tanımı, tropik yağmur ormanlarının ya da okyanuslardaki balık sürülerinin kurtarılması, ya da 'çevresel adalet' (kendi toplumlarındaki marjinal grupların ya da gelişen dünyadaki insanların dezavantajlı konumda olması veya ayrımcılığa tabi olması) ile ilgili kamusal tartışmalara müdahale edebilir. Özellikle, çevresel amaçların, kalite standartlarının ve uygunluk sınırlarının tayininde çevre etikçilerinin becerileri önemlidir, çünkü bu gibi durumlarda çevresel, politik ve yasal kararların kalite boyutu etkilenir. İnsan ve toplum ve doğa arasındaki ilişkinin doğru bir şekilde belirlenmesi, doğal çevreye karşı davranışları düzenleyen önemli bir ön koşuldur, çünkü çevre etiği davranışlarımızı kabul edilebilir olarak meşrulaştırmak için görüşleri ortaya koymaktadır.

2.3 Ahlaki düzey

Ahlaki düzeyin merkezinde çevresel kirlilik ya da yıkımın somut vakaları ve kirlenmiş ya da tahrip edilmiş çevrenin korunmasına ya da yenilenmesine yönelik metotlar ve önlemler bulunmaktadır. Öncelikli olarak, bu önlemler teknik önlemlerdir. Başarılı bir çevre yönetimi gereklidir ve çevre uzmanlarının (çevre mühendisleri, teknisyenler, vb.) teknik bilgisi bu alanın merkezindedir. Çevre etiği, çevre sorunlarının teknik çözümlerine doğrudan katkıda bulunamasa da, teknolojik önlemlerin ve bunların normatif olarak meşrulaştırılmasının gerekliliğini ve önemini sorgulayabilir. Ayrıca çevre etiği, ortaya koyulan çözümlerin müdahale derinliği, maliyeti ve olası istenmeyen yan etkilerinin farklı olduğu alternatif teknik çözümleri değerlendirebilir. Teknik önlemlerin etikten bağımsız olarak yürütülmesi mümkün değildir: Bu tür eylemler her zaman kanunla korunan müşterek ya da bireysel çıkarları veya hakları etkiler ve ayrıca ilgili kişilerin farklı çıkarlarını ve iddialarını dikkate almak zorundadır. Kim dezavantajlıdır? Bedelini kim öder? Amaçlanan önlemin etkileri ne kadar sürdürülebilir olmalıdır? Alternatif teknolojik kavramların veya programların etik yönden karşılaştırmasında, özellikle antroposentrik ve fizyosentrik yaklaşımlar arasında çatışmalar ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda en çok korumaya değer şey nedir? Hangisinin önceliği vardır: insanların refahı mı yoksa çevre sorununun içinde yer alan hayvan ve bitkilerin refahı mı?

Dahası, söz konusu çevre sorunu çok karmaşıkta ve amaçlanan tedbirin başarısı belirsiz ise amaçlanan önlem uygun mudur? Karmaşık ekosistemlere yapılan teknik müdahaleler her

zaman belli bir miktar belirsizlik içermektedir: İstenen etkiye ulaşılabilecek mi yoksa ulaşılamayacak mı? Ayrıca istenmeyen (ve beklenmedik) etkiler, amaçlanan çıktıdan daha mı ağır basacak? Açık havadaki teknolojik etkilerin değerlendirilmesi, izole edilmiş bir laboratuardaki etkilerin değerlendirilmesine kıyasla çok daha zordur. Doğaya yapılan müdahaleler, her zaman kirlenmiş bir çevreyi iyileştirme ve yenileme amaçlarına rağmen genellikle geri döndürülemez sonuçlar doğuran doğa üzerine yapılan deneylerdir. Çevre sorunlarını yönetmek için ilgili ekonomik ya da ekolojik yöntemlerin önemi hakkında çevre etikçileri arasında görüş birliği yoktur: Özellikle de, birçok çevre etikçisi için, ekoloji, çok az öngörü gücü olan “zayıf” bir bilimdir. Elde edilen etkileri, niceliksel (finansal) bir şekilde değerlendirmenin mümkün olduğuna inanmıyorlar: Örneğin, Amazon yağmur ormanlarında yok olan bir böcek türünün bedelini nasıl tahmin edebiliriz: bu tür bir zararı parasal değerlerle hesaplamak mümkün ve mantıklı mıdır?

Varsayılan çevre sorunu tam olarak nedir sorusu ve bu sorunun çözümünün ne kadar acil olduğu bile çevre etiği hususlarını gerektirebilir. Bu soru, saf teknik yönlerin ötesine geçer ve normatif yönlerle alakalıdır. Ve normatif sorular aynı zamanda hep etik sorulardır. Çevre yönetiminde 'iyi uygulama' nedir? Risk analizi yapmadan önce gerçek riskin ne olduğunu ve söz konusu durumda gerçek bir risk olup olmadığını (bu, bir risk algısı sorusudur) normatif bir şekilde açıklamamız gerekmektedir. Aynı şeyleri göz önünde bulundurarak fayda-maliyet analizi yapmak zorundayız: hangi değerlerin dâhil olduğunu ve kirlenmiş veya zarar görmüş bir çevrenin korunması ya da yeniden oluşturulması için özveride bulunmaya ne ölçüde hazır olduğumuzu bilmemiz gerekmektedir. Toplum için 'bozulmamış doğa' (el değmemiş) ne kadar değerlidir? Ayrıca, önlem almadan önce ilgili değerlerin sıralaması oluşturulmalıdır. 'Doğanın değerleri'ni hangi normatif değere göre sınıflandırmalıyız? Faydacı bakış açısından, insanların olası kullanımına göre mi? Yoksa deontolojik olarak yani doğanın esasındaki ya da özündeki bir değere göre mi? Bu noktada felsefi düzeyde daha önce üzerinde durduğumuz çevre etiği sorularına geri dönmemiz gerekmektedir.

Dahası, çevre koruma için doğru hedef nedir ya da alınan bir tedbirin başarısını nasıl anlayabiliriz sorusu genellikle ne bilimsel ne de etik açıdan cevaplaması kolay sorulardır. Bazı çevre etikçileri (Ekosistem kavramından gelen) doğanın dengesinin –doğanın korunması ya da telafisi- çevre veya doğa korumanın temel hedefi olması gerektiğini düşünmektedir. Ancak, esnek ve dengeli bir sistemden bahsettiğimiz zaman ve mevcut bir doğal sistemin (örn, küresel iklim ya da bir mercan kayalığı) yük kapasitesinin sınırlarını tam olarak nasıl belirleyeceğimiz zaman bu, genellikle belirsizdir. Bazıları, doğada gerçekleşen belirli dengesizliklerin ve

istikrarsızlıkların bile arzu edildiğini iddia edebilir, çünkü bunlar değişim ve evrimin kaynaklarıdır. Dengesizlikler, evrimin itici gücü bile olabilir; bu nedenle uzun ömürlü sağlam ekosistemler, doğadaki tek istisnalardır.

Diğer bir yandan, hangi bilimsel ve teknik aracın (yöntemler, araçlar, vs.) çevre koruma amaçlı ellerinde olduğunu bilmek çevre etikçileri için önemlidir. Söz konusu bir çevre probleminin belirli bir özelliğini belirlemek ve bu alanda alınan bir önlemin başarısını değerlendirmek ne kadar mümkündür? Biz etik açıdan tüm insanların temiz içme suyu hakkına sahip olduğunu kabul edersek ama suyun kalitesini ölçmek ve kabul edilebilir kimyasal seviyelerinin eşik değerini belirlemek ve kontrol etmek için güvenilir yöntemlere sahip değilsek, bu çok az anlam ifade eder. Etik taleplerin yerine getirilmesi, teknik çevre koruma yöntemlerinin kullanılabilirliğine bağlıdır. Etik normların genellikle teknik olarak kontrol edilebilen normlara (eşik değerleri gibi) dönüştürülmesi gerekmektedir. Böylece çevre etiğinin ne kadar bilimsel olması gerektiği ile ilgili çevre etikçileri arasında bir anlaşmazlık vardır. Her durumda, çağdaş çevre etiği, bilimsel ekolojinin sonuçlarını ya da pratik çevre korumanın teknolojik potansiyelini göz ardı etmemektedir.

Çevre etiği, uygulamalı etik olarak, pozitif bilimin sonuçlarına dayanmaktadır; aksi takdirde çevre etiği gerçekçi talepleri ve bakış açılarını formüle edemez. Eski bir felsefi prensip altında, var olmanın getirdiği normatif taleplere (görevlere) dair çıkarımda bulunmaya izin verilmese de, etik ilkeler her zaman amprisizmin (deneyselcilik) öncülü olduğu için çevre etiğinin pratik başarısı bilimsel bilgiye dayanmaktadır: hangi doğal varlıkların 'ahlaki toplum " için "ahlaki temsilciler" olarak sayıldığına ve hangilerinin sayılmadığına sadece sezgisel olarak karar verilmesinin kabul edilemeyeceği açıktır. Bu yüzden, örneğin, bir sirke kurdunun bir sinir sistemine sahip olup olmadığını ve duyu sahibi olup olmadığını ve böylece de patosentrik (acı merkezli) bakış açısıyla korunmaya değip değmediğini belirlemek için biyolojik bir deneye ihtiyaç duyarız. Ayrıca, gerçek suçlular adlandırılıp sorumlu tutulmadan önce dünya iklimindeki değişikliklerden hangi faktörlerin ne ölçüde sorumlu olduğu sorusunun, iklim değişikliğinde rol oynayan tüm süreçlerin detaylı bir analizi ile netleştirilmesi gerekir. Ama bu analizin ön planında, çevre etiği zaten olası risklere ve nedenlerine işaret edebilir; dahası, çevre etikçileri, bilimsel inceleme talep edebilir ve mevcut emisyonlar konusunda dikkatli olmayı tavsiye etmektedirler. Bu durumda tüm insanlar ve diğer canlılar için uygun yaşam koşullarını sağlama yükümlülüğüne başvurabilirler. Sebebi belirsiz bir durum ile karşı karşıya kalındığında önleyici nedenlerle insan kaynaklı emisyonların miktarını azaltmak, etik bir sorumluluktur. Bununla birlikte, çevresel, politik ve yasal kararlar, meşruiyetleri için sadece

etik taleplere ve şüphelere değil, aynı zamanda teknik çevre korumada bilimsel uzmanlığa ve etkili araçlara da ihtiyaç duyarlar.

Çevre etiği doğa ile ilişkimizi ve ona karşı olan davranışlarımızı belirlemede kuşkusuz büyük önem taşımaktadır. Objektif bakış açısından neyin doğru davranış olduğu hakkında yaşanan içsel çatışmaların yanı sıra, çevre etiği korunmaya layık olan tüm canlılar için adalet ve ekolojik sürdürülebilirlik gibi temel esaslara dayalı olmalıdır. Çevre etiğinin, çeşitli doğrultularda model (genel yönelimleri) geliştirme görevi vardır: (a) Özellikle kaynak etiği için sürdürülebilirlik modeli, (b) hayvan etiğinin uygun bir şekilde ele alınması için tür modeli ve (c) doğa etiği alanında bozulmamış bir doğa modeli şeklinde ifade edilebilir. Çevre etiği, çevre eğitimi için temel oluşturur. Felsefi düzeyde çevre etiği, politik, yasal ve ahlaki düzeylerdeki çevre eylemlerinin farklı alanları için nedenler ve fikirler ortaya koyar. Bu nedenle çevre etiği, modern toplum için kalıcı bir sorundur ve olmaya da devam edecektir çünkü çevre etiği insanın doğayla temkinli ve hassas bir şekilde bir arada yaşamasını amaçlamaktadır.

3 Çevre etiğinde temel yaklaşımlar

3.1 Giriş: Doğanın ahlaki açıdan önemsenmesi

Çevre etiği, 1970'lerin başında felsefenin yeni bir alt disiplini olarak ortaya çıkmıştır. O zamana kadar felsefe, insanların diğer insanlara karşı içinde buldukları eylemleri sorgulamaktaydı. Doğaya karşı yapılan eylemler antroposentrik bir şekilde ele alınmaktaydı. İnsanların refahı mevzu bahis olduğu zaman bu eylemlerin, iyi ya da kötü olduğuna karar veriliyordu.

1970'lerden bu yana geleneksel antroposentrizm sarsılmıştır. Çevre etiği, ilk olarak insanların dünyadaki diğer türlerin üyelerine karşı varsayılan ahlaki üstünlüğünü sorgulamıştır. Daha sonra, doğaya ve çevreye ve doğadaki insan dışı varlıklara ahlaki statü atamak için rasyonel bir çerçevenin mümkün olup olmadığını araştırmıştır.

3.2 Antroposentrik bakış açısı

3.2.1 Farklı antroposentrik durumlar

Temel etik soru, ahlaki evrene kim ya da ne dâhildir? Başka bir deyişle, direkt ahlaki sorumluluklarımız kime ya da neye karşıdır? Kim ya da ne saygı duyulması gereken bir değere sahiptir? Bu bölümde etik evrenin sadece antroposentik (insan merkezci) yaklaşımını ele alacağız. Çevre etiğinin antroposentik yaklaşımının tamamen insan merkezli olduğunu ifade edebiliriz. Ama aynı zamanda, mutlak insan olarak görülen ahlaki evrenin mutlak sınırları

içinde, temel soruyu cevaplamanın farklı yolları vardır. Bu cevapların en yaygın olanlarından bazıları şu şekildedir (Krebs 1999: 19'un ardından):

1. Sadece ben (egoizm)
2. Ben, ailem ve arkadaşlarım (küçük grup egoizmi)
3. Benim sınıftaki tüm insanlar (klasisizm)
4. Ülkemin tüm vatandaşları (milliyetçilik)
5. Benim ırkımdan gelen herkes (ırkçılık)
6. Benimle aynı cinsiyetteki herkes (cinsiyetçilik)
7. Yaşayan tüm insanlar (günümüz evrenselliği)
8. Şuanda ve geçmişte yaşayan herkes (Geçmiş de kapsayan evrenselcilik)
9. Şuanda ve gelecekte yaşayan herkes (geleceği de kapsayan evrenselcilik))

Her biri ahlaki evrenin sınırlarını genişleten bu adımlar dizisi ışığında, ahlaki evrenin sınırları ile ilgili olan ve insan dışı varlıkları direkt ahlaki konunun dışında bırakan 1 ve 9 arasındaki durumlardan biri tercih edildiğinde bu ahlaki teori antroposentriktir. Ayrıca, ahlaki evrende insan dışı varlıkları da kapsayan genişletilmiş (fizyosentrik) bakış açısından bakıldığında, bu insan merkezli durum “tür egoizmi” veya “spesizm” (Singer 1975) ya da “insan şövenizmi”nin (Routley ve Routley 1979) bir formu olarak görünebilir.

Yukarıdaki dizilim, antroposentrizmin odağını genişleterek, hiyerarşik bir yapı sunmaktadır. Burada tüm farklı durumları ayrıntılı bir şekilde tartışamayız, ancak antroposentrik 9. duruma özel ilgi duymaktayız, çünkü bu durum sadece şuanda yaşayan değil, aynı zamanda gelecekte yaşayacak olan insanları da kapsamaktadır. Aslında günümüzde doğaya yaptığımız şeyler, gelecek nesillerin iyi bir yaşam sürme şanslarını ciddi oranda azaltmaktadır. Ahlaki saygı, diğer insanların iyi bir şekilde yaşamasına duyulan saygı ise, gelecek nesillerin de iyi bir hayat sürmelerine saygı duymayı içermelidir. Bu yaklaşıma karşı hangi gerekçelerin ortaya atılabileceğini kestirmek zordur. Angelika Krebs der ki:

Bizden sonra gelenlerin, ilerde farklı pozisyonlarda olacak kişilerin iyi bir yaşam sürmesini göz ardı etmek, dünyadaki diğer pozisyonlardaki insanların, örneğin Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşayan insanların güzel bir şekilde yaşamalarını göz ardı etmek demektir. Eğer ikinci durum ahlak dışı ise, ilki de öyle olmalıdır (Krebs 1999: 20).

Geleceğin nasıl olacağı ve gelecek nesillerin güzel bir şekilde yaşamaları için neye ihtiyaç duyacakları belirli değildir. Bunu tam olarak bilemeyiz, ancak gelecek nesillerin bazı temel ihtiyaçlarını tahmin edebiliriz. İyi bir yaşam için gelecek nesillerin kişisel ve kültüre özgü

tercihlerini bilmesek de, evrensel olarak kabul görmüş temel tercihlerin ne olduğu hakkında bilgi sahibiyiz.

Örneğin, sağlıklı olmak isteyeceklerdir ve birçoğu yaz günlerinde açık havanın keyfini sürmeyi isteyecektir. Bizler ozon tabakasına zarar verirsek, gelecek nesillerin cilt kanserinden korunmak için kapalı alanda kalması gerekir; bu, ahlaki açıdan nasıl doğru olabilir? (Krebs 1999: 20).

Gelecekte var olacakları için gelecek nesillerin, yaşam hakkı da dâhil olmak üzere, günümüz neslinin sahip olduğu ahlaki hakların aynısına sahip olacaklarını söylemek mümkündür. Bu nedenle antroposentrik etik, günümüzdeki ve gelecekteki insanlığın iyiliğini ve refahını sağlamak için, çevreye saygı duymamız gerektiğini iddia eder. Ayrıca, günümüzde insanların yaptığı eylemler ve politikaların, gelecek nesillerin refahı üzerinde büyük bir etkiye sahip olacağı açıktır (bkz. Gewirth 2001). Karşılığı olmadığı halde (gelecek nesiller bizim onlara yapabileceğimiz gibi bize bir şey yapamadıkları için), ve bilgi problemine karşın (gelecekte kimlerin olacağını ve nasıl olacaklarını tam olarak bilmediğimiz için; bkz. Parfit 1984) gelecek nesillerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına engel olmadığımızı garanti altına almak bizim sorumluluğumuzdur (bkz. Barry 1999). Bu bizi örneğin, “kirlilik, kaynakların azalması, iklim değişikliği ve nüfus artışı seviyelerimizi düşünmeye ve uygun şekilde revize etmeye zorlar” (Cochrane 2007).

3.2.2 Doğanın araçsal değeri

Antroposentrik bakış açısına göre; hayvanlar, bitkiler, ekosistemler ve bütün doğa sadece insan ve insanların çıkarları ile ilgili olarak bir 'değer'e sahiptir. Bu, genellikle 'arçasal değer' olarak adlandırılır. Bu bakış açısının çevre ve doğanın korunması ile ilgili en önemli sonucu, doğayı korumanın ve geliştirmenin tek kabul edilebilir gerekçesinin, insanların temel ihtiyaçlarının – beslenmek ve sağlıklı olmak gibi- karşılanmasının doğaya bağlı olmasıdır. Doğa ve özellikle de doğal kaynaklar, bizim biyolojik ve ekonomik yaşamımız için bir ön koşuldur; doğa olmadan insan yaşamı mümkün değildir.

Antroposentrik bakış açısından bakıldığında, doğa (hava, su, mineraller, hayvanlar, bitkiler, vb.) insanlar için gerekli ve değerlidir ama *sadece bu bakışla* değerlidir. Doğaya, kendisinin bir değer olduğu için değil de insanların çıkarına göre değer biçilmesinin başka bir sebebi yoktur. Ve doğal kaynakları kullanmadaki isteksizlik (hayvanlar, fosil yakıtlar, mineraller, vb.) ancak günümüz insanının ya da gelecek nesillerin ihtiyaçları ve çıkarları dikkate alındığında doğrulanabilir.

Örneğin, sürdürülebilir kalkınma konusundaki tartışmalar; sosyal adalete ve gelecek nesillerin refahına vurgu yaparak farklı kaynak yönetimi modellerine odaklanır (bkz. Palmer 2008: 18). Aslında, sürdürülebilir kalkınmanın Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun *Ortak Geleceğimiz* (WCED 1987) raporundan alınan ve kullanılan en yaygın tanımı, antroposentriktir: “Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetlerini riske atmadan şu andaki ihtiyaçları karşılayan kalkınmadır.”

Bu bakış açısıyla, özel bir çevre etiğine ihtiyaç duymayız, çünkü her etik her zaman insan etiğidir. Değerler, hem insan tarafından oluşturulmuştur hem de insan-odaklıdır. Prensipler olarak, sadece insanlar ahlaki bir duruşa sahiptir ve ‘ahlakın öznesidir’. Bu çok katı antroposentrik yaklaşım çerçevesinde; bir yandan ahlaki duruşa sahip bütün varlıklara karşı (yani tüm insanlara) ‘direkt sorumluluklar’, diğer yandan da insanların (ahlaki özneler olarak) yaşamlarını ve refahlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları tüm varlıklara (hayvanlar, bitkiler, vs.) karşı yerine getirmeleri gereken ‘dolaylı sorumlulukları’ arasındaki farkı ayırt etmemiz gerekir. Doğa sadece ve sadece insanların ihtiyaçlarına ve çıkarlarına katkıda bulunduğu takdirde, dolaylı şekilde etik olarak değerlidir. Sonuç olarak, ‘doğadaki değer’ ile ‘doğanın değeri’nin ayrımını yapmalıyız (Palmer 2008: 17): fakat filozof William Baxter gibi katı antroposentrikler tarafından sadece ikincisi kabul edilecektir, çünkü onlara göre doğanın kendisinin içsel bir değeri yoktur. Eğer ‘doğanın değeri’nden bahsediyorsak, o zaman sadece doğadan elde edeceğimiz çıkarları doğaya mal ederiz. İnsanlar olmadan herhangi bir 'doğal' değer olmaz.

Ama bu güçlü antroposentrik bakış açısı, birçok kişinin doğaya karşı hissettiği sezgisel duygulara tezat oluşturmaktadır: sadece araçsal nedenlerle değil aynı zamanda kendi iyilikleri için doğaya saygı duyarlar ya da doğayı (bitkiler ve hayvanlar gibi doğal varlıklar) severler. Bilge ya da makul antroposentrik filozoflar, çevreye ve doğaya ilişkin araçsal çıkarlardan daha fazlasına sahip olabileceğimizi kabul ederler: antroposentrik düşünce için doğa ile karşılıklı ilişkimizin sadece dogmacı ve faydacı özelliklerini vurgulamanın gerekli olmadığını savunurlar. Antroposentrik düşünceden ayrılmadan doğa ile estetik ve tamamlayıcı yönde (etkinden çok edilgen, teknolojik anlamda kullanılmaktan çok keyif alarak) ilişki kurabiliriz.

3.2.3 Doğanın estetik ve diğer değerleri

Daha hoşgörülü antroposentriklerin, doğayı korumak için doğayı araç olarak görmeye en azından estetik (ve/veya seyretmenin keyif verdiği) bir anlam ve değer yüklenebileceğini kabul ederler. Doğayı koruma ve iyileştirme ihtiyacını, taze dağ havası solumanın keyfi gibi doğanın bize zevk veren çekiciliğine dayandırırılar.

Doğaya dar, araçsal bir bakış açısının ötesinde, doğanın estetik ve seyre değer olma değerlerini de fark edebilirsiniz. Bu değerler, doğanın içsel değerlerine benzer, çünkü doğanın kendi içindeki değerleri gibi görünürler ancak bunlar sadece insanlar tarafından atfedilmektedir: bunlar sadece insanlar ve insanların estetik ve keyif anlayışları ile ortaya çıkar. Bununla birlikte; estetik ve keyif değerlerinin ahlak ve etik değerleri olarak başka bir özelliği olduğunu da aklınızdan çıkarmayınız! Birçok kişi için “keyif değeri” kavramı, doğanın bizler için sadece estetik bir kaynak demek olmadığı, aynı zamanda doğanın mutlak güzel ve muhteşem olduğudur! Burada antroposentrik yaklaşım, doğayı metafiziksel olarak nasıl tanıyabildiğimizi araştıran epistemik (hakikatle ilgili) ve ontolojik (ahlaki anlayışta olmamasına rağmen) yaklaşıma doğru kayar.

Ancak, bazıları bu ontolojik anlamı reddedebilir ve doğanın kendisinin bağımsız bir estetik niteliğinin bulunmadığını, doğanın estetik ve keyif değerlerinin sadece insanlar doğanın güzelliğine ve muhteşemliğine değer verirse var olduğunu savunabilir. Doğanın özgün estetik değerinin olup olmadığını kendi fikirlerinize göre değerlendirebilirsiniz! Bu şekilde, kitabı okuyan kişi genellikle bahsedilen düşünceyi deneyimler: Ortak düşünce deneyi yapıp şu soruyu sorabiliriz: dünyada kalan son kişi doğayı tahrip ederse, yanlış bir şey yapmış olur mu? Son kişinin tüm gezegeni yok etmesi yanlış ise, o zaman insan dışı varlıkların da bir değere, hatta belki de kendi içlerinde ahlaki bir değere sahip olması gerekir!

Doğanın estetik değerinin ‘*bizler için estetik içsel değer*’ olduğunu söylemenin başlı başına bir çelişki olup olmadığını düşününüz. Doğanın bazı özelliklerinin antropolojik sebeplerle (insanların genel anayasasına dayandırarak) estetik olarak tahmin edilmesi gerektiği için doğada estetik açıdan neyi çekici olarak tanımlama kararında özgür olmadığımızı göz önünde bulundurarak, doğanın kendisinde (objektif anlamda) sadece bizler tarafından fark edilebilen estetik özellikler olabilir mi?

Herhangi bir şeyi seyre değer bulmak için içsel değere sahip olduğunu düşünürken, özünde yer alan niteliklerine, muazzam boyutlarına ve gücüne (devasa kızılağaçlar, şelaleler) ya da yapısındaki karmaşıklığına (tuhaf kaya oluşumları), veya insanların aletlerle yaptıkları eylemlerin izlerinden arınmış olmalarına (deniz, çöl, gökyüzü) bakarız (Krebs 1999: 46).

Estetik algı konusundaki uygulamalarımız, doğanın güzelliği ve yüceliğini yaşamaya bir ön koşul olabilir, ancak biz ve doğa arasındaki bu özel ilişki, hem bizim hem de insan dışındaki doğal dünyamızın temel (ontolojik ve antropolojik) özelliğidir. Aslında, doğayı güzellik olarak görmek estetik bilinç gerektirir, fakat yine de, doğa kendi içinde güzeldir ve yaradılışımızdan

gelen, doğanın güzelliğini hissetme tabiatını sergileriz! Bunlar cevaplaması kolay olmayan, karmaşık felsefi sorulardır ve bu, doğanın içsel değeri problemini daha geniş bir bakış açısıyla tartışmak için güzel bir fırsat yaratmaktadır.

Eğer bir kişi doğanın estetik içsel değere sahip olmadığına karar verirse, bu, doğaya *ahlaki* içsel değerlerin yüklenemeyeceği anlamına da gelmez. Antroposentrik açıdan bakıldığında, ahlaki içsel değerler ahlaki kültürümüzün içinde yer alır (asla dışında değildir). Bu nedenle, antroposentrik bir filozof bir taraftan, estetik ve keyif alma değerlerini doğanın içsel değerleri olarak kabul edebilirken, diğer taraftan da doğanın ahlaki değerlerinin, doğanın içsel değerleri olduğunu inkâr edebilir: Ona göre ahlaki değerler, her zaman doğal kaynakları ya da olguları kullanma ve bunlardan keyif almanın insanla ilişkili değerleridir. Ama iyi insan hayatı için, doğanın keyfini çıkarmanın değerli olduğunu kabullenebilir. Bu anlamda (ve sadece bu anlamda) antroposentrik bakış açısında da doğanın estetik değeri (içsel değeri olabilecek) insanlığın erdemine katkıda bulunur, öyle ki; yaşam güzel olduğu sürece ahlaki öneme sahiptir. Yani, doğanın estetik (içsel) değerleri, kendi içlerindeki estetik değer, gerçek ahlaki değerler olmasa dahi, etik kavramına *dolaylı* olarak *katkıda* bulunur. Bu gerçekten çok karmaşık bir bakış açıdır, ancak felsefi düşüncenin tipik bir örneğidir.

Antroposentrik düşünce, prensipte duygulara ya da hislere karşı değildir; doğaya sadece materyalist bir gözle bakmaz. Antroposentrik düşünürler, insanların yaşamlarının büyük bir kısmını içinde geçirdikleri doğal çevreye karşı hissedilen özel olumlu duygularını antroposentrik olmayan etikçilerle paylaşabilir, çünkü bu yerler, yakınlık ve güvenlik duygularını sağlar. Bu tür duygular, 'anavatan' duygusudur. Anavatan genellikle orada yaşayanların kimliklerine katkıda bulunmaktadır. Kendini, yaşadığın doğanın bir parçası hissetmek, bireyselliği ifade etmenin genel bir biçimidir (bkz. Krebs 1999: 55). Eskiden yaşadıkları yerlere geri dönen ve çocukluklarında evin önünde bulunan ağaçların yok olduğunu, doğal çevrenin tamamının kökten değiştiğini gören birçok kişide yabancılaşma ve keder duygusu ortaya çıkacaktır. Antroposentrik filozoflar, doğa eğer insanların evlerinin bir parçası ise korunması gerektiği fikrini kabul edebilirler. Yani antroposentrik bakış açısı ('vatan'a doğru) belirli bir idealizm ve hatta romantizm ile uyumludur).

Antroposentrik görüşe sahip kişiler, his sahibi hayvanların kendi içlerinde ahlaki bir içsel değere sahip olduklarını reddetseler bile, bu hayvanlara karşı empati ve şefkat duyabilirler. Tüm canlılar için acıdan ve mutsuzluktan kaçınma arzusu, antroposentrik bir kişi için normaldir. Acı ve üzüntü hissedebilen canlı varlıklara şefkat duymak, özel bir etik savunmasını gerektirmez, çünkü birçok kişi için bu kendiliğinden olur. Hatta bir kişi, doğaya karşı duyulan

ahlaki saygı olmadan bile doğayı sevebilir ve büyük saygı duyabilir. Antroposentrik bakış açısı, doğaya soğuk ve kalpsiz bir bakışla aynı değildir. Antroposentrik kişiler, doğaya hiçbir ahlaki içsel değer atfetmemesine rağmen, prensipte bütün doğal olayları ve bunların bütünlüğünü takdir edebilir.

Antroposentrik düşünce, doğanın bir araç olması görüşü ile sınırlandırılırsa, acımasız ve mutlak materyalist bir bakışla ilişkilendirilir. ‘Doğaya sebepsiz yere zarar veren veya bozan, örneğin, uzandığı yerde boş Coca Cola şişesini bırakan, ya da çok kolay bir şekilde kaçınabilecekken durup dururken bir böceğin ya da bir çiçeğin üzerine basan bir kişi doğayı tahrip eder.’ Bu davranışın aksine işçiler, yeni bir bina yapmak için inşaat alanındaki ağaçları kestiğinde, elbette ki işçilerin karakterlerini bozacak herhangi bir şey yapmamış olurlar. Bunu yaptıklarına doğayı tahrip etmemektedirler” (Krebs 1999: 58)

Zeki ve akıllı bir antroposentrik, sadece kendi hayatının doğal temelini koruma gerekçesiyle doğal çevreye asla zarar vermez, ama aynı zamanda bozulmamış doğaya karşı hissettiği olumlu (estetik ve empatik) duyguları koruma gerekçesi ile de doğayı tahrip etmez. Böylece sonuçta, antroposentrik bir kişinin davranışları, doğayı ahlaki içsel değer olarak kabul eden antroposentrik olmayan ortalama bir kişinin tutumundan farklı olmayacaktır.

Sadece daha temel bir antroposentrizm karşıtı etikçi ile karşılaştırıldığında; antroposentrik etikçi daha farklı davranacaktır: kökten antroposentrik olmayan bir kişinin asla yapmayacağı bir şey olan mutfaktaki bir hamamböceğini öldürebilir. Antroposentrik etikçi için doğa birbiriyle bağlantılı karmaşık bir sistem olduğu ölçüde (sağlıklı yaşam için insanların ihtiyaç duyduğu şeyler) hamamböceği ekolojik bir değere sahip olabilir (‘işlev’ anlamındaki “değer”), fakat kendi içinde ahlaki bir değere sahip değildir. Antroposentrik bakış açısına göre tek bir hamamböceğini öldürmenin bir sakıncası yoktur; hiçbir ahlaki bakış, kişiyi bu bir tek hayvanı yok etmekten alıkoymayacaktır. İşte bu örnek, doğaya karşı antroposentrik bakış açısını ve antroposentrik olmayan radikal bakış açısı arasındaki farkı açıkça gösterir. Yine de, daha önce gördüğümüz gibi; bahsettiğimiz skalada, antroposentrik tutumdaki ‘doğanın değeri’ ile ilgili tartışmalar için – sadece araçsal ya da materyalistik şekilde değil - farklı olasılıklar mevcuttur. Fakat yine de, antroposentrik etiğin çok dar görüşlü olduğunu söyleyebiliriz; zira tamamen insan merkezlidir ve ahlaki evrende sadece insanlar bulunmamaktadır.

3.3 Antroposentrik olmayan bakış açısı

Bu bölümde; doğal çevreye ve doğal çevrenin insan dışındaki bileşenlerine, içsel bir değer atfetmenin arkasındaki rasyonel tartışmaları ele alacağız. Öncelikle, “içsel değer”in bazı

anlamaları ve bu kavramın kullanılmasının bazı işlevleri açıklanacak. Daha sonra antroposentrik olmayan görüşteki bazı ana teorilere ve bunların savunucularına değinilecektir. Bunların her biri, insanların haricindeki varlıkların oluşturduğu ‘etik evren’i genişletmek için bir iddia ortaya koyar. Bazı ana teorilere ve bu teorilerin temsilcilerine girmeden önce dipnotta okuyabileceğiniz bazı bilgileri bulabilirsiniz.

Dört ana teoriye bakmadan önce anlam ve içsel değer kullanımı hakkında bir şeyler bilmek önemlidir.

3.3.1 Antroposentrik olmayan farklı görüşler

Wouter Achterberg (1994: 182-87) üç çeşit içsel değer arasında bir ayırım yapar. Achterberg, Taylor’ın görüşlerini takip eder (1986, 72-76; 1984, 150 ve sonrası).

İçsel değer şu anlamlara gelir:

1. Direkt olarak deneyimlenen, tatmin edici, mutluluk verici olarak hissedilen ve kendi içinde değeri olan, örneğin; klasik hedonistik faydacılığa göre mutluluk ve şans;
2. İnsanlar tarafından estetik, tarihi, kültürel ve hatta duygusal anlamda mekânlara veya nesnelere verilen değer
3. Canlılar veya varlıklar, bazı önemli özelliklere sahiptir. Sahip oldukları bu özelliklerinden dolayı ahlaki olarak önemsenmeyi hak ederler mi ya da onlara karşı duyulan ahlaki saygı yapılacak doğru şey midir?

Antroposentrik olmayan düşünce, birçok şekilde sunulabilir. Bu kitapta bu görüş, dört teori ile sunulmaktadır:

1. Patosentrizm
2. Biyosentrizm
3. Ekosentrizm
4. Holizm

Her bir teori, doğanın ve çevrenin hangi unsurlarının ahlaki konum için aday olduğu ve ahlaki konum için iddiaların ne olduğu sorusunu ele almaktadır. Bu iddialar genellikle, 2. bölüm, 1. derste gördüğümüz ana etik teorilerinin bir parçası olarak görülür. Her bir teorinin savunucuları bulunmaktadır. Tablo 4.1, antroposentrik olmayan dört teoriyi şematik olarak sunmaktadır.

Table 1 Antroposentrik olmayan görüşün şematik sunumu (Kees Vromans tarafından hazırlanmıştır)

Teori	Aday	İddia	Savunucular
Patosentrizm Yararcılık Sonuçculuk Duyguculuk	Bütün canlılar acı çekebilir. Bütün 'duygu sahibi' canlılar	Mutluluk ve acı arasındaki genel denge. Bir hayvanın bireysel olarak acısı ya da mutluluğu toplam mutluluk ve acının bir parçası olduğu sürece bireysel olarak ahlaki konuma sahiptir.	Peter Singer
Deontoloji		Hayvanların birey olarak ahlaki konumu (doğasında olan değer) vardır çünkü onlar bir 'yaşamın öznesidir'	Tom Regan
Biyosentrizm Deontoloji	Yaşayan tüm varlıklar	Organizmalar içsel değere sahip oldukları için, ahlaki konumları vardır. Kendi iyiliklerini elde etmek için çabalarlar.	Paul Taylor
Sonuçculuk		Bütün canlı varlıkların, ahlaki konumları vardır çünkü kendileri için iyiye sahiptir fakat bir hiyerarşi vardır. Bazı canlı varlıklar daha fazla içsel değere sahiptir.	Robin Attfield
Ekosentrizm	Ekolojik sistemler dâhil	İnsanlar ve diğer tüm organizmalar ahlaki	

	olmak üzere bütün organizmalar	konuma sahiptir çünkü gelişme hakkına sahiptirler.	
Holizm	Doğal olan her şey	Tamamı (yerküre) ahlaki konuma sahiptir.	Aldo Leopold

(1) Patosentrik teori

Bu teori, hayvanlara acı çektirmenin yanlış olduğunu savunmaktadır. Sadece insanlar değil hayvanlar da mutluluğu ya da acıyı hissedebilir. Hayvanlar insanlarla eşittir; her ikisi de duygu sahibidir. “Duyguculuk” yaklaşımında sonuçculuk ya da deontolojik fikirlere sahip yazarlar bulabilirsiniz.

Peter Singer (1993) bir faydacıdır. Sonuçculuk kuramlarından biri olan faydacılık, mutluluk ve acı dengesi üzerine odaklanır. Yapılan bir eylem, duyguları olan varlıkların çıkarlarını etkileyebilir. Bir eylemin doğru ya da yanlış olup olmadığını değerlendirirken, insan dışındaki varlıklar da dâhil olmak üzere duyguları olan bütün canlıların çıkarları dikkate alınmalıdır.

Singer ve diğer faydacılar, dâhil olan canlıların değil, mutluluğu yaşamının veya çıkarları tatmin etmenin içsel değeri olduğunu savunurlar. Singer gibi faydacılara göre, bitki türleri, nehirler, dağlar ve manzaralar gibi çevrede bulunan duygu sahibi olmayan nesnelerin içsel değeri yoktur ancak duygu sahibi canlıların ihtiyaçları için araçsal değerleri vardır. Faydacı görüş; diğer çıkarlar, konuya dâhil olan hayvanların çıkarlarından daha ağır bastığı için, hayvanlara ferdi olarak zarar veren eylemlerin doğru olabileceği sonucuna yönlendirir.

Tom Regan (1983) deontolojik etiği savunur. Bazı hayvanların içsel değere sahip olduğunu iddia eder ve bunu içsel değer olarak adlandırır. Bu hayvanların saygılı davranışı hak edecek ahlaki hakkı vardır ve sadece başka amaçlar için bir araç olarak görülmemelidir. Regan’ın ; ‘bir yaşam öznesi’ olarak tasvir ettiği hayvanların içsel değeri vardır ve sadece ‘bir yaşam öznesi’ olmak da içsel değere sahip olmak için yeterli (gerekli olmasa bile) bir önkoşuldur. ‘Bir yaşam öznesi’ olmak, diğerlerinin yanında, duygu-algısını, inançları, arzuları, güdülerini, anıları, gelecek düşüncesini ve zaman içerisindeki felsefi kimliği kapsar.

(2) Biosentrik teori

Bazı yazarlar, organizmaların içsel değerini savunarak bireyin refahı kavramının ötesine geçer; çünkü organizmaların bilinçli olup olmamasına bakılmaksızın her bir organizmanın doğasında

iyi olarak bulunan bir var olma sebebi ya da amacı vardır. Biyosentrizm olarak adlandırabileceğimiz bu görüşün Paul Taylor'ın yorumladığı şekli, deontolojik bir örnektir.

Taylor'un eşitlikçi ve deontolojik biyosentrizminin aksine, Robin Attfield (1987), var olmak için kendi iyi sebepleri olan bütün canlıların içsel değere sahip olduğunu, ancak bazılarının (örn, insanlar) daha geniş çaplı bir içsel değere sahip olduğunu iddia eden hiyerarşik görüşü savunmaktadır. Attfield aynı zamanda farklı canlı varlıkların birçok ve muhtemelen de çatışan haklarını dengelemeyi hedefleyen ve bunu dikkate alan sonuçculuğun bir formunu destekler.

(3) Ekosentrik teori

Achterberg göre ekosentrizm, doğal varlıkların gelişme özgürlüğü ya da insan müdahalesine maruz kalmadan fonksiyonlarını yerine getirebilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Ekosentrizm, insanların ve ayrıca diğer bütün canlıların ahlaki konumunu kabul eder. Dahası, doğa, tek tek organizmalardan ziyade daha üst organizmalar düzeyinde, örneğin; türler ve ekosistem düzeyinde, ahlaki saygıyı hak eder ve içsel değere sahiptir. Ekosentrizm aslında 'bütünü ilgilendirme' açısından holistik düşüncenin çok dışında değildir.

(4) Holistik teori

Achterberg'e göre, ekosistemler gibi toplu varlıklara karşı gösterdiğimiz ahlaki önemi arttırmak için iki olası yol vardır: Bunlardan bir tanesi, kavramsal düzenlemedir. Doğayla ilgili belli bir algıya sahip olmamız gerekir. Karmaşık doğal varlıkların kendilerine ve diğer organizmalarla olan ilişkilerine bakışımızı değiştirmemiz gerekir. Bu ekosentrik bakışın örneklerinden biri Alpo Leopold'un yeryüzü etiğidir. Bu, felsefi bir teori değildir ama çok ilham vericidir. Yeryüzü etiği, *A Sand Count Almanac*'ın son bölümünde bulunabilir.

Achterberg'e göre Leopold'un sözleri, etik holizmine tanıklık eder: bir bütün olarak ekosistem (yeryüzü) ahlaki statüye sahiptir. Önemli olan:

Yeryüzü, birbiriyle bağlantılı öğelerin ortak mal varlığıdır;

Ortak mal varlığı olarak yeryüzüne ve öğelerine ahlaki saygı duyulmalıdır;

Yeryüzü, ekonomik ve araçsal değerinden çok daha üstün bir değere sahiptir. Bu, felsefi açıdan 'içsel değer' gibidir

Leopold'un temel savı, şu cümle ile özetlenebilir:

Her soruyu (arazi kullanımı ile ilgili) etik ve estetik olarak neyin doğru olduğu ve aynı zamanda neyin ekonomik çıkarlara uygun olduğu yönünden inceleyiniz: eğer,

bir şey biyotik topluluğun bütünlüğünü, dengesini ve güzelliğini korumaya yönelikse, o şey doğrudur. Aksi takdirde yanlıştır (Leopold).

Yani Leopold, topluluk olarak yeryüzü ve organizma olarak yeryüzü olmak üzere iki metafor (benzetme) kullanır. Bunlardan ilki, ekosistemin öğelerinin göreceli bağımsızlığını ve bunların ahlaki durumunu vurgulamaktadır. İkincisi ise, sistematik uyumun altını çizmektedir: ekosistem.

Achterberg, Aldo Leopold'un fikirlerini açıklamak için üç tür holizm ortaya koyar: metafiziksel, metodolojik ve etik holizm.

Metafiziksel holizm, 'bütünün' gerçekliğinin kendi parçalarının gerçekliği ile orantılı olduğunu savunmaktadır. Metodolojik holizm, bütünü, örneğin ekosistemi, anlamak için birbirinden ayrı görünen parçaların kendi başlarına bilgilerinin yeterli olmadığını iddia eder. Etik holizme göre, bazı "bütünler" ahlaki ilgiyi hak eder ve tıpkı bazı şirketlerin bireysel hissedarların yasal haklarından başka yasal konumları olduğu gibi ahlaki konuma sahiptir. Bu durumda etik holizm, metafiziği ve metodolojiyi esas almaya gerek duymaz. Achterberg'e göre, Aldo Leopold'un *Sand County Almanac*'ı metafiziksel holizmi değil ancak etik holizmi, belki de metodolojik holizmi gösterir.

4. KAYNAKLAR

Achterberg, W. (1994) *Samenleving, Natuur en Duurzaamheid, een inleiding in de milieufilosofie* (Assen, The Netherlands: Van Gorcum).

Attfield, R. (1987)

Attfield, R. (2003) *Environmental Ethics: An Overview for the Twenty-first Century* (Cambridge, UK: Polity Press).

Barry, B. (1999) 'Sustainability and Intergenerational Justice', in A. Dobson (ed.), *Fairness and Futurity* (Oxford: Oxford University Press): 93-117.

Brecht, B. (1961) 'Anecdotes of Mr Keuner', in *Tales from the Calendar* (Translation by Y. Kapp and M. Hamberger of *Kalendergeschichte*; London: Methuen).

Cochrane, A. (2007) 'Environmental Ethics', in: *Internet Encyclopedia of Philosophy*, see: <http://www.iep.utm.edu/envi-eth/>

Eser, U., and T. Potthast (1999) *Naturschutzethik: eine Einführung für die Praxis* (Baden-Baden: Nomos).

Gewirth, A. (2001) 'Human Rights and Future Generations', in M. Boylan (ed.), *Environmental Ethics* (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall): 207-211.

- Hettinger, N. (2005) 'Tom Regan: Case for Animal Rights',
http://spinner.cofc.edu/hettinger/Environmental_Ethics/Regan_Case_For_Animal_Rights.htm.
- Kockelkoren, P.J.H. (1993) Van een plantaardig naar een plantwaardig bestaan: ethische aspecten van biotechnologie bij planten (Enschede, The Netherlands:).
- Krebs, A. (1999) Ethics of Nature: A Map (Berlin: De Gruyter).
- Leopold, A. Sand County Almanac
- Ott, K. (2000) 'Umweltethik: Einige vorläufige Positionsbestimmungen', in K. Ott and M. Gorke (eds.), Spektrum der Umweltethik (Marburg: Metropolis): 13-39.
- Palmer, C. (2008) 'An Overview of Environmental Ethics', in A. Light and Holmes Rolston III (eds.), Environmental Ethics: An Anthology (Malden, MA: Blackwell): 15-37.
- Parfit, D. (1984) Reasons and Persons (Oxford: Clarendon Press).
- Pfordten, D. von der (1996) Ökologische Ethik. (Reinbek: Rowohlt).
- Regan, T. (1983) The Case for Animal Rights (London).
- Routley, R., and V. Routley (1979) 'Human Chauvinism and Environmental Ethics', in D. Mannison et al. (eds.), Environmental Philosophy (Canberra: Australian National University): 96-198.
- Singer, P. (1975) Animal Liberation: A New Ethics for Our Treatment of Animals (New York).
- Singer, P. (1993) Practical Ethics (Cambridge: Cambridge University Press, 2nd edn.).
- Taylor (1986).
- Thomas, K. (1983) Man and the Natural World: A History of Modern Sensibility (New York: Pantheon).
- White, L.T., Jr (1967) 'The Historical Roots of Our Ecologic Crisis', Science 155.3767, 10 March 1967: 1203-207.
- Wenz, P.S. (2001) Environmental Ethics Today (New York /Oxford: Oxford University Press).
- WCED (World Commission on Environment and Development) (1987) Our Common Future, <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.
- Zweers, W. (1994) 'Milieu filosofie', in J.J. Boersema (ed.), Basisboek Milieukunde (Meppel, The Netherlands): 326-40.
- Zweers, W. (1995) Participeren aan de Natuur (Utrecht, The Netherlands: Van Arkel).
- Zweers, W. (1998) Participating with Nature (Utrecht, The Netherlands: Van Arkel).

ÖÇ 8: ÇEVRE ETİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1. Çevre Etiği ve Sürdürülebilirlik

Öğrenci, sürdürülebilirliğin ne olduğunu ve ekolojik, ekonomik ve sosyal kısımları ile açık bir kavram olarak nasıl geliştiğini ve üç yönetim kuralı (Ders 1) ile birlikte "zayıf" veya "güçlü" sürdürülebilirlik gibi farklı yorumlamaları, Almanya'nın politik perspektifi ile ulusal strateji olarak nasıl geliştirildiğini ve ilkelerini ve yönetim kurallarını, göstergelerini, hedeflerini ve bu konuda Almanya'daki sivil diyalogu anlayacaktır.

2. "Sürdürülebilirlik" kavramının gelişimi

Bu kavram yaklaşık 300 yıl önce kökenini Alman ormancılığında almanın yanı sıra, Brundtland Raporu ve Rio Süreci ile ilgili tartışmalar ve konferanslarla politik önem kazanmıştır. Bu kavram, "Dünya Koruma Stratejisi" ile dünyadaki 35 büyük şehirde aynı anda "sürdürülebilir kalkınma için Yaşayan Kaynakların Korunması" alt başlığı ile sunulmuş 5 Mart 1980 tarihinde "sürdürülebilir kalkınma" olarak doğmuştur. Tanıtımında, insanlık ve çevre arasındaki ilişkinin daha da bozulacağını ve bunu durdurmanın tek yolunun sürdürülebilir kalkınma biçimlerinin bir kurala girmesi olduğu belirtilmektedir. Böyle bir terim, doğanın korunmasıyla başlamıştır ve çevre koruma stratejisindeki değişikliği işaret etmektedir: kendiliğinden çıkan yangınla mücadele etmekten uzun dönem planlama aksiyonlarına kadar olan değişiklikleri içermektedir. "Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği" (IUCN) Genel Kurulu bile 1969 yılında stratejik yönelimin yanı sıra geniş kavramlara katkıda bulunmuştur. "Yaşam kalitesi" terimini, bu tartışmanın merkezi görüp, "insan deneyimini zenginleştiren ve ona anlam ve başarı katan" ekolojik, sosyal ve estetik değerleri kastetmiştir. Aynı zamanda "koruma" kavramı, organizasyonun ana unsuru olarak tanımlanmıştır. Bu, salt koruyucu doğa koruma olmaktan çıkmıştı, çünkü türlerin ve yaşam alanlarının kullanımının dâhil edilmeyişi artık güncel değildi. "Ek olarak, izleme, araştırma, yönetimi kapsayan 'yönetim' gerekliydi – ve hava, su, toprak, mineraller ve yaşayan türlerin kullanımı; doğa koruma ve en yüksek kalitede sürdürülebilir yaşam kalitesi" varlığını birlikte sürdürmekteydi. Ve sürdürülebilirlik kavramı ve bu kavramın çok açık belirsizliğinde yansıtıldığı gibi canlı kaynaklarının korunması ve kullanımı, çeşitliliği gerekli kılmaktadır.

"Kuzey-Güney" başlıklı 1981 "Brandt Raporu", birçok kez "sürdürülebilirlik" terimini kullandığı gibi aynı zamanda da "biyolojik çevre" ve "sürdürülebilir refah" terimlerini de almıştır. Özellikle, "kalkınma" terimi "büyüme ve gelişmenin sürekli karışıklığından uzak

durma" olarak yeniden tanımlanmıştır. Kalkınma stratejileri, sadece GSMH büyüme ve yaşam standardına odaklanmaktan fazlası olmamalıdır. Gelirin adil dağılımı hedefine ulaşmak her şeyden önemlidir; üretme olanakları ve insan potansiyelinin geliştirilmesine öncelik verilmiştir. Bu da daha geniş bir anlamda sürdürülebilirliğin parçasıdır.

27 Nisan 1987 Brundtland Raporu, sürdürülebilirlik için sürekli kullanılan anahtar sözcüğü formüle etmiştir: "Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamasını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayarak yapılan gelişmedir". Buradaki söz konusu ihtiyaçlar basit ihtiyaçlardır. Ayrıca, gelişme, ekonomik büyüme (Yaşam Kalitesi) aracılığıyla her kişinin temel maddi ihtiyaçlarını karşılama anlamına gelmektedir. O zaman sürdürülebilir kalkınma, insan ve doğa arasında ve dünyadaki kültürler ve kişilerarası ilişkiler arasında, yeni bir denge kurmak anlamına gelir. Kısacası, burada yeni bir uygarlığın tasarımını sunmaktayız.

Böylece, "sürdürülebilir kalkınma" terimi, kalıcı ve küresel çevre koruma anlamında, yaşam ve üretimin temellerini sağlamlaştırmayı amaçlamaktadır. Aynı şekilde, ekonomik ve sosyal davranışlar, geliştirilmeli ve stabilize edilmelidir. Sürdürülebilirlik için bu anahtar setin formüle edilmesinden beri açık terimler olan sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir büyümenin anlamları değişmiştir. Brundtland raporunda, ekonomik büyüme üzerinde bir vurguyla antroposentrik yaklaşım hala çok fazla vurgulanmaktadır. Bu arada, sürdürülebilir büyüme sadece ekonomik büyüme açısından yerli ürün ya da milli gelir gibi nicel değişkenlere dayanmaktadır. Diğer taraftan sürdürülebilir kalkınma öncelikli olarak daha geniş anlamda niteliksel yönere odaklanır. Bu, örneğin, başlangıçta izlenen sürdürülebilir kalkınmanın içine, uygulanabilir ve sürdürülebilir kalkınmanın da dâhil edildiği gerçeğini çözebilir. Alman "Sachverständigenrat für Umweltfragen (SRU)" bu nedenle 1994 yılında "Sürdürülebilir Ekolojik Kalkınma"dan bahsetmiştir.

Böylece, BM'de 1992 yılında Rio de Janeiro Çevre ve Kalkınma Konferansında Gündem 21 Eylem programının kabulünden beri ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik, kapsamlı bir sürdürülebilirliğin ayrılmaz parçaları olarak anlaşılmaktadır. Bu eylem programı ile birlikte, ekonomik ve sosyal hayatın pratik gerçekliği için teorik değerler uygulanmalıdır.

2.1 Çevresel ve ekonomik boyutların şartnamesi

Sürdürülebilirlik kavramının ve gelişiminin geniş kapsamlı bir şekilde yorumlanması göz önüne alındığında, şartnamesi için çok çeşitli yaklaşımlar vardır. Aynı şekilde, yönerge için bilimsel ve ekolojik kavramlar bu kavramların temeli olarak ekonomik "yönetim"ler ile birlikte

kabul edilmelidir. Böylece yenilenebilir ve yenilenemez doğal kaynakların ve ekonomik sistem için ekosfer üzerinde bulunan diğer özelliklerin üretimi ve tüketimi ile ilgilenmeyi hedeflemektedir. "Bu tür özellikler, insan refahına doğrudan etkinin yanı sıra, genel ekosistem fonksiyonlarını da güvence altına alır, aynı zamanda da malzeme girdisinin dâhil edilmesi ya da asimilasyonudur. Özetle, doğal sermaye 'insanlar tarafından oluşturulmuş sermayeden ayrılır'. Sürdürülebilirlik kavramları, doğal sermayenin yerinin fiziki sermaye ile doldurulmasının ne kadar mümkün olduğunu değerlendirirken farklılaşmaktadır.

Temel olarak ayırt edilmesi gereken iki yaklaşım vardır:

1. Doğal sermayenin neredeyse tüm fonksiyonlarının diğer sermaye türleri tarafından değiştirilmesinin mümkün olduğu bu "zayıf" sürdürülebilirliğe iyimser bakış açısidir. Mevcut sermayenin bütünü bu şekilde muhafaza edilecekse, bu yer değiştirme ya da yerini alma süreçlerine izin verilmelidir;

2. "kötümser" yaklaşım, bu tür bir değiştirilebilirliği eleştirir ve bunu verilmiş olarak görmez. Bu "güçlü" sürdürülebilirlik kavramı, kuşaklararası adaletin "farklı sermaye türlerindeki hisse senetlerinin biyolojik ya da fiziksel standartlarda birbirinden bağımsız kalması" gerektiğini savunmaktadır. Bu özellikle doğal sermaye için doğrudur. Lehinde bir iddiaya göre, doğal sermaye ve fiziksel sermaye, üretim ve tüketim oranlarında genellikle birbirlerini tamamlayıcı olarak kabul edilirler (örneğin, balıksız balıkçı teknelerinin bir anlamı yoktur). Güçlü bir sürdürülebilirlik pozisyonu böylece fiziksel envanterindeki her bileşenini ve alt sistemini korumaya çalışır. Ancak, bu imkansız görünmektedir, çünkü ekolojik sistem içinde sürekli değişiklikler meydana gelmektedir.

Daha akla yakın güçlü sürdürülebilirlik kavramı, doğal sermaye stokunu kalıcı olarak arttıracak üç yönetim kuralını kılavuz olarak pratik uygulama için geliştirilmiştir. Bu yönetim kuralları, 1. derecede siyasal ve toplumsal düzeyde olmanın yanı sıra makro ve mikro olarak uygulanabilirler. Bu kurallar şu ilkeleri içermektedir.

1. Yenilenebilir doğal kaynakların bozulma oranı, yenilenme oranlarını geçmemelidir. Bu şekilde, prensip olarak, doğal sermayenin bu kısmının ekolojik performansı muhafaza edilmelidir. Ama burada bile, her bir somut uygulama için gözlemlenmesi ve sonsuz sayıda çözüm sunması gereken birçok ölçülemez şey vardır.

2. Çevredeki maddelerin kontrolüne, asimilasyon kapasitelerine göre ve onların herhangi bir işlevlerine karşı tehlikeli olma durumları ölçüsünde (kritik yükler, kritik seviyeler) izin verilmelidir. "Kütle ve enerji korunumu yasası olan termodinamiğin birinci yasasına göre doğal

kaynakların kullanımının, aynı zamanda ekolojik sistemdeki malzeme girişinin miktarını belirlediği unutulmamalıdır."

3. Termodinamiğin 2. yasası, entropi yasası, nedeniyle yenilenebilir olmayan kaynakların herhangi bir şekilde kullanılması, son tahlilde, mevcut stoku azaltmaktadır. Bu nedenle, bunun için "yarı-sürdürülebilir kullanım gereklidir". "Yenilenmeyen kaynaklar, yenilenebilir kaynaklar şeklinde ya da fiziksel ve işlevsel olarak eşdeğer yedek veya doğal kaynakların daha yüksek bir verimliliği güvence edildiği ölçüde kullanılmalıdırlar." Tükenebilir kaynaklar kullanılırsa, o zaman iki kısım arasında ayırım yapılması gerekir: çıktılarının bir kısmı aynı anda kullanılabilmesine rağmen, diğer kısmı tüketimlerini telafi etmek için yenilenebilir kaynakların yapımına eklenmelidir. O zaman sonuç tüketilenin yerine yeni kurulan yenilenebilir kaynağın hizmet etmesidir. Bu şekilde, sürekli bir tüketim akışı sağlanabilir. Böylece teknik etkinlik buna göre artar ve yarı-sürdürülebilir kullanıma katkıda bulunur.

Brundtland raporundaki ve Gündem 21'deki göstergeler, sürdürülebilir kalkınma için bir kriter olarak uygun bulunmuştur. Bu, Devletin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde sağlaması gereken politik düzey için bile geçerlidir. Uygulamada, bu gayri safi milli hâsılanın dürüstçe eşleştirilmesi gerektiği ve çevresel hasar ve onarımların dikkate alınması gerektiği anlamına gelir (Ökosozialprodukt/Sürdürülebilir Ekonomik Refah Endeksinin daha ileri bir gelişmesi olarak Orijinal İlerleme Göstergesi). Bu nedenle, BM Politika Koordinasyonu ve Sürdürülebilir Kalkınma (UN DPCSD) ile işbirliği içerisinde, 1995 yılında, 140'dan daha çok göstergenin olduğu bir listenin geliştirileceği BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonunun çalışmalarında sunulmuş olan bir çalışma programıdır. Bunlar, ilk olarak ekonomik, ekolojik, sosyal ve kurumsal göstergeler olmak üzere dört kategoriye ayrılır; diğer taraftan da Baskı-Durum-Tepki prensibine (PSR) göre gruplandırılır, CSD de baskı yerine daha geniş itici güç yaklaşımını seçer. Bu, Gündem 21'in gereksinimlerini karşılayan ve ulusal düzeyde uygulanabilir bir matrisin oluşmasına neden olur.

Ancak, bu süreç henüz tamamlanmıştır ve soru, göstergeler tarafından gerçekçi bir figürün oluşturulması bağlamında göstergelerin gelişiminin başarılı olup olmayacağıdır. Bu aynı zamanda yorumsal faktörlerin de önemli bir rol oynaması yüzündendir.

Bu noktada sürdürülebilir kaynak kullanımının yukarıda belirtilen hedeflerine bugüne kadar herhangi bir doğrultuda ulaşıp ulaşılmadığına dair kritik bir soru ortaya çıkar. Bu, iki kritere göre nispeten "kolay" ölçülebilirdir

1. "ekolojik ayak izi" 'nin azaltılıp azaltılmadığına ve
2. her bir kişi için yaşam kalitesinin artıp artmadığına göre

Böylece 2012 yılında 22 Ağustos'ta, 2012 yılı boyunca Dünya üzerinde üretilmiş olan doğal kaynakların tüm stoku tüketilmiştir. Yani, bu tarihten itibaren, üretilen atık ve emisyon miktarları absorbe edilememiştir (Dünya Limit Aşım Günü olarak adlandırılmaktadır). Bu tarih, her yıl biraz daha erken gerçekleşmektedir. "40 yıl sonra, Dünya Gezegeninin Politikaları hala gezegeni kontrol eder ve sonra 21. yüzyılın ortaları için öngörülen Roma Kulübünün çöküşüne yönlendirir."

Ayrıca, herkese iyi bir yaşam vaadi olarak yaşam kalitesi artırılmak istenmiş, ama daha iyi olmamıştır. Nicel büyümedeki (gayri safi milli hasıla) ve malların ilişkili birikimindeki artışın dışında, sürdürülebilir bir yaşam tarzı ve ekonominin hedefi olduğu için herkes için genellikle güvenli bir yaşam kalitesi açıkça kabul edilmez. Bu düşünce için tüm geçmiş yıllarda ve on yıllarda Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Gıda ve Tarım Organizasyonu (FAO) tarafından yapılmış olan iyi bilinen çalışmalar, delil olarak kullanılabilir. Yine de bu kritik dönemin sonucu; yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde politikaların ya da şirketlerin bir parçası olan ve uygulanmakta olan çeşitli tedbirlerin ve tüketim alanındaki tedbirlerin değerini düşürmemelidir. Aksine: o olmadan, sürdürülebilirlik bilançosu kesinlikle yıkıcı olurdu.

2.2 Ulusal sürdürülebilirlik stratejisi

Buna karşılık, Alman Federal Cumhuriyeti'nin ulusal sürdürülebilirlik stratejisi, çok olumlu (resmen) görünmektedir. Sadece Almanya'da sürdürülebilirliğin günümüzdeki durumuyla ilgili olan değerli gerçekler sunulmayacak, aynı zamanda bakış açıları da netleşecektir. Ancak, AB düzeyindeki bakış açısı üzerine istatistikî rakamların son karşılaştırılması, bunu kısmen göreceli açılardan düşünmektir.

Alman sürdürülebilirlik stratejisi, 2002 yılında kabul edilmiştir. O zamandan beri Almanya, kendi sürdürülebilir kalkınma rotasını belirlemektedir. "Almanya için Perspektifler" başlığı altında belirli görevleri ve hedefleri içermektedir.

Ulusal sürdürülebilirlik stratejisinin kuralları, kuşaklararası eşitlik, yaşam kalitesi, sosyal uyum ve uluslararası sorumluluktur. Bu kuralların göstergeleri, stratejide orta vadeli ve uzun vadeli hedeflerle belirlenmiştir. Örnekler: 2020 yılına kadar sera gazı emisyonlarını % 40 azaltmak, enerji tüketiminde yenilenebilir olan payı 2050 yılına kadar % 60 düşürmek ve 2015 yılına kadar tüm malların çeyreğinin taşınmasının raylar üzerinde gerçekleştirilmesidir.

Almanya şu anda elektrik tüketiminin dörtte birini yenilenebilir enerji kaynaklarından üretmektedir. Bu, sera gazı emisyonlarını ciddi oranda azaltmaktadır. 1990 yılı ile karşılaştırıldığında, sera gazı emisyonları, 2012 yılında zaten % 25,5 oranında azaltılmıştır.

2.2.1 Bakış açısı

1992 yılında, Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma modeli için harekete geçmiştir. Rio de Janeiro'da, küresel bir eylem programı kabul etmişlerdir. "Gündem 21" ile programı imzalayan 170 ülkenin her birisi, toplumun ve ekonominin katılımı ile tüm politika alanlarında modeli ulusal düzeyde uygulamaya karar vermiştir. Ayrıca programı Almanya da imzalamıştır. Bu nedenle, 2002 yılında Federal Hükümet "Almanya için Perspektifler" stratejisini tanıtmıştır. Federal Hükümetin 2010 tarihli karar önlem programı, sürdürülebilirlik hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri belirlemiştir. Strateji ve bireysel önlemler sürekli geliştirilmektedir. Bu amaçla, Federal Hükümet ilerleme raporlarını (her dört yılda bir) düzenli olarak yayınlamaktadır. Her iki yılda bir, bilgilendirici göstergeler, sürdürülebilir politikaların temel alanlarının nasıl geliştiği hakkında ayrıntılı bir rapor hazırlanmaktadır. Strateji, anlaşılır ve kapsamlı bir içerikle uygulanmaktadır ve işletmeler ve tüketicilerin davranışlarındaki değişikliklerin yanı sıra, siyasi reformlar için de bir temel oluşturmaktadır. Çevre sorununun ötesinde bu kavram da kapsamlı bir sürdürülebilir politika için bir kılavuz olarak kullanılmaktadır. Tüm nesiller için ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan sürdürülebilir kalkınma için genel bir sorumluluk gerektirmektedir.

2.2.2 Sürdürülebilir kalkınma stratejisinin ilkeleri

Kılavuzlar, daha sürdürülebilir olabilmesi için Almanya'yı harekete geçmesi gereken yola doğru yönlendirir. Bu kılavuzlar, "kuşaklararası adalet - yaşam kalitesi - sosyal uyum ve uluslararası sorumluluk" spektrumunu kapsamaktadır

1. Nesil Adaleti

Kılavuzlara göre, nesiller arasındaki çıkar dengesi üzerine odaklanan yeni nesil bir sözleşme gerekli olacaktır. Bu sözleşme, kamu borcunun azaltılması, sosyal güvenlik sistemleri ve sağlık ve bakım maliyetleri reformu ve hayatın doğal temellerinin korunması yer almaktadır.

Sürdürülebilirliğin etik ilkesi şudur: Her nesil, kendi sorunlarını çözmeli ve gelecek nesillere yük olmamalıdır. Teminat karşılığı ekonomik ve sosyal politika yapan ve devlet borçlarını yükselen bir şekilde gelecek nesillere bırakan bir kişi, aykırılık yapmış olur. Ekonominin geleceği için yapılan yatırımlar ihmal edilirse ve bunun yerine daha hızlı ve kolay tüketim ön plana çıkarsa da aynı şey geçerlidir.

2. Yaşam kalitesi

Sürdürülebilirlik kavramının hayati ve basit bir temeli vardır: şimdi ve gelecekte, herkes için iyi yaşam kalitesi. Herkesin kendisi ve başkaları için sorumluluk alması, çalışması, öğrenmesi

ve yaşamlarının kontrolünü ellerine alması gerekmektedir. Ve bu, sağlıklı ve güvenli bir ortamda, sosyal ilişki ağı ile sağlanmaktadır.

Yaşam kalitesi için sağlıklı bir ortam gereklidir. Ancak yaşam kalitesi daha fazlasını içerir. Buna, sağlık, kişisel gelişim fırsatları, tatmin edici iş, düzgün bir barınma, yeterli gelir ve sosyal tanınma dâhildir. Aynı zamanda iyi okulları ve yaşanabilir, güvenli bir şehri ve birçok kültürel aktiviteyi de kapsamaktadır.

3. Sosyal Uyum

Aşağıdaki unsurlar sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunu oluşturmaktadır:

- yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önlenmesi,
- toplumun kazananlar ve kaybedenler olarak bölünmesi,
- ekonomik ve sosyal kalkınmada nüfusun tüm kesimlerini içerir.

Hükümet için zorluk, yeni veya değiştirilmiş faaliyetler için yeterli eğitim fırsatları sunmaktır. Aynı zamanda verimli sosyal güvenlik sistemlerini de sağlamak zorundadır.

4. Uluslararası Sorumluluk

Çevre ve kalkınmayı birleştirmek, 1992 Rio Konferansı'nın geliştirmekte olan ülkelere bulunduğu vaatti. İki hedefin birleşimi, sürdürülebilir kalkınma için dünya çapında bir stratejiye uluslararası düzeyde temel olarak kullanılmıştır. Örneğin, temiz su ve verimli topraklar, geliştirmekte olan pek çok ülke için ekonomik kalkınmanın bir temelidir. Öte yandan, bu ülkelerdeki sonuç, yoksulluk ve ekonomideki alternatif eksikliğinin, toprağın aşırı kullanılmasına neden olmasındır.

Pirencip olarak: Her nesil kendi sorunlarını kendisi çözmeli ve gelecek nesillere yük olmamalıdır. Ayrıca yakın gelecekteki sorunlar için de hazırlık yapmak gerekir. Bu, doğal kaynakların, ekonomik kalkınmanın, sosyal uyumun ve demografik değişiminin korunması için de geçerlidir.

Sürdürülebilirlik yönetimi, sürdürülebilir kalkınma bağlamında kontrol için kurumların daha iyi kullanılması anlamına gelmektedir. Amaçların olması, yeterli değildir. Siyaset ve toplumda hâkim olabilmek için, sürdürülebilirlik öncelikle örgütsel olarak sabitlenmelidir.

Teoriden pratiğe giden yol için merkezi kaynak, sürdürülebilirliğin yönetim kurallarıdır. Yukarıdaki ilkeye ek olarak, bireysel eylem alanları için de kurallar vardır. Çevre için kural, kaynakların kullanımının, kaynakların büyümesi ya da kendini yenilemesi ölçüsünde olmasıdır. Kamu bütçesi, kuşaklararası adaleti gözetir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma önlenmelidir.

2.2.3 Yönetim kuralları:

- Vatandaşlar, üreticiler ve tüketiciler, işletmeler ve sendikalar, akademiler, kiliseler ve dernekler sürdürülebilir kalkınmada kilit aktörlerdir. Bu kişilerin sürdürülebilir kalkınma modeli hakkındaki kamusal diyaloga katılması beklenir. Bu hedeflere yönelik kararlarında ve eylemlerinde özerk bir şekilde yönlendirilmelidir.
- Şirketler, üretimlerinden ve ürünlerinden sorumludur. Bu sorumluluk, ürünlerin sağlık ve çevreyle ilişkili özelliklerinin yanı sıra sürdürülebilir üretim yöntemleri hakkında da tüketicilere bilgi vermeyi içerir. Tüketici, ürün seçiminden ve sosyal ve çevre dostu kullanımdan sorumludur.
- Yenilenebilir kaynaklar (ahşap ya da balık stoklarının gibi), sadece zaman içinde yeniden yenilenebilme özellikleri bağlamında kullanılabilirler. Yenilenmeyen doğal kaynakların (mineraller ve fosil yakıtlar gibi) işlevleri, diğer malzemelerle ya da diğer enerji kaynakları ile değiştirilebildiği ölçüde uzun vadede kullanılabilir. Madde veya enerji salınımı, uzun vadede ekosistemlerin uyumundan daha önemli olamaz: örneğin, iklim, ormanlar ve okyanuslar.
- İnsan sağlığına olan tehlikelerden ve kabul edilemez risklerden kaçınılmalıdır.
- Teknik gelişmelerin ve uluslararası rekabetin tetiklediği yapısal değişim, ekonomik açıdan başarılı olmalı ve sorumlu bir tutumla çevresel ve sosyal olarak inşa edilmelidir. Bu amaçla, politika alanları birleştirilmelidir ki böylece ekonomik büyüme, yüksek istihdam, sosyal uyum ve çevre korunma bir arada var olabilir.
- Enerji ve kaynak tüketimi ve ulaşım hizmetleri ekonomik büyümeden ayrıştırılmalıdır. Aynı zamanda, enerji kaynakları ve ulaştırma hizmetlerine olan talepteki büyüme ile ilişkili artışın verimlilik kazanımları yoluyla telafi edilmesinden daha fazlası arzu edilir.
- Kamu bütçeleri, kuşaklar arası eşitliği göz önünde bulundurmaya zorundadır. Federal, eyalet ve yerel yönetimler mümkün olduğunca kısa sürede dengeli bütçeler oluşturmalı ve bir sonraki adımda devamlı olarak borcu azaltmalıdır.
- Sürdürülebilir tarım, çevre dostu ve doğal olmalıdır. Hayvan dostu hayvan yetiştiriciliği ve önleyici özellikle de ilgili sağlık koruma gerekliliklerine uymalıdır.
- Sosyal uyumu güçlendirmek için, yoksulluk ve sosyal dışlanmadan mümkün olduğunca kaçınılması gerekir. Tüm sosyal sınıflara ekonomik kalkınmaya katılmaya fırsatı tanınır. Bütün sosyal sınıfların, toplumsal ve siyasal yaşama da katılmaları gerekir.
- Bütün ülkelerdeki insanların kendilerine göre iyi bir hayat sürmesi için, uluslararası bir çerçeve hazırlanmalıdır. İnsanların ekonomik kalkınma içinde paylarına düşeni almaları gerekir. Çevre ve kalkınma, bir birim oluşturur. Bütüncül bir yaklaşımla,

yoksulluğa karşı verilen mücadele, ekonomik kalkınma, çevre koruma ve iyi yönetim dâhil olmak üzere insan haklarına saygı ile bağlantılı olmalıdır.

2.2.4 Göstergeler ve hedefler

Göstergeler, sürdürülebilir kalkınma yolunda nerede olduğumuzu göstermektedir. Hedefler, eylemlere olan ihtiyacı netleştirir ve başarılı bir kontrol için önemlidir.

İzleme: Her dört yılda bir, bir ilerleme raporu, sürdürülebilir kalkınma durumunu gösterir. Bu raporun, sürdürülebilirlik göstergelerinin gelişimini belirleyen Federal İstatistik Dairesi'nin iki yıllık göstergeler raporu ile desteklenmesi gerekir.

Düzenleyici Etki Değerlendirme Sürdürülebilirliği: - 17. seçim döneminin başından beri - Federal Hükümet'in tüm yasal ve düzenleyici önerilerinde zorunlu sürdürülebilirlik incelemesi önemlidir, çünkü bu, günümüzün yapısal koşullarıyla Almanya'da siyasi kararların çıkmasına katkıda bulunur. Bu, daha büyük kuşaklararası adalet ve sürdürülebilir bir politikaya giden yol olmalıdır. Sürdürülebilirliğin izlenmesi ile Federal Hükümet, yasaları ve yönetmelik taslaklarını daha şeffaf bir şekilde yapar. Sonunda bir önceliğe dikkat çeker. Sürdürülebilirliğin izlenmesi, halkın bütünsel bir politik söyleme sahip olmasını sağlar.

2.2.5 Eylem için öncelikli alanlar

Sürdürülebilir kalkınma yukarıdan dayatılamaz. Ama muhtemelen devlet tersini destekleyebilir. Bunun için, Federal Hükümet, 2002 eylem alanı belirlemiştir. Bunlar, her bir ilerleme raporu ile gözden geçirilmiş ve desteklenmiştir. En son ilerleme raporu 2012 yılında eklenmiştir.

2012 İlerleme Raporu

2012 İlerleme Raporu, konularını Rio'da Birleşmiş Milletler sürdürülebilirlik konferansında küresel bir referansla duyurmuştur: sürdürülebilir iş uygulamaları, iklim ve enerji, su politikası.

- İklim ve enerji, sürdürülebilir kalkınma için önemli konulardır. İklim koruma ve iklim değişikliğine uyum sağlama, 21. yüzyılda insanlığın karşılaştığı en büyük sorunlardan biridir. Sanayi öncesi zamanlarda 2 santigrat dereceden fazla bir ısınma insan sağlığı ve çevre üzerinde ciddi sonuçlar doğuruyordu. Bu nedenle, küresel sera gazı emisyonlarının 1990 yılından 2050 yılına kadar en az % 50 oranında düşürülmesi gerekir.
- Geleceğin enerji politikası kararları bağlamında, Federal Alman Hükümeti 2020 yılı itibarıyla 1990 yılına göre sera gazı emisyonunu % 40 azaltarak hedefine yaklaşmıştır. 2050 yılına kadar da enerji konseptini % 80 ile % 95 arasında azaltmayı hedeflemiştir.

- Uluslararası düzeyde, federal hükümet dünya çapında uygulanabilir, bağlayıcı bir iklim anlaşması talebini sürdürmektedir. Bu, adil bir yük paylaşımını temel alarak emisyon yayan tüm büyük ülkeler için doğrulanabilir taahhütler sağlar. Ayrıca, bu anlaşma, iklim değişikliği olmadan farklı ülkelere üretimin taşınmasını engelleyecektir. Federal Hükümet böylelikle iklim değişikliğinin ekonomik, güvenlik ve kalkınma etkilerini aklında bulundurur.
- Sürdürülebilir su politikası, özellikle yaşamın vazgeçilmez bir temeli ve en önemli kaynaklarımızdan biri olan temiz su için çok önemlidir. Almanya'da su, çok yüksek bir standarda ulaşmıştır. Atık su altyapısı ve su restorasyon projeleri dahil olmak üzere, yapılan yüksek yatırımlar Almanya'da su kalitesinde önemli iyileştirmeler sağlamıştır. Ancak, su kirliliği kontrolü sürekli bir görevdir.
- Su sürdürülebilirlik yönetimi fikri ile düzgün su kullanımı, gelecek nesiller için su kaynaklarının güvenliğini sağlayacak ve suların ekolojik dengesini koruyacak ve restore edecektir. Sürdürülebilir su politikası, ortak bir konudur; dolayısıyla diğer politika alanlarıyla birlikte suyun politik yönlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

2.2.6 Öğrenme Kontrolü: Göstergeler

Başarılı bir yönetim özellikle tanımlanan kriterlere ve ölçümlere dayalı tüm gelişmeleri gözden geçirmeyi kapsar. Bu nedenle, sürdürülebilirlik stratejisi 21 konuyu ve totalde 38 göstergelyi içermektedir. Anahtar göstergelerin sayısı kasten küçük tutulmuştur: amaç, bir kaç rakamla, önemli gelişmelere ait hızlı bilgi vermektir. Tam bir resim için, göstergelere tek başına değil, sistem genelinde bakmak önemlidir.

Göstergelerin siyasi eylemlerle ilgili olması için, göstergeler - uygun ve mümkün olduğunda – somut, nicel hedefler ile bağlantılıdır. Devlet ve sosyal aktörlerin, izlenecek yolun yanı sıra gerekli önlemleri de anlaması mümkündür. Sürdürülebilirlik stratejisi, çelişkili hedeflerin dengelenmesini içerir ve bu hedefleri birbirleri ile mümkün olduğunca tutarlı hale getirir. Örneğin, verimlilik artışı ya da yapısal değişiklikler eşlik ederse, ekonomik büyüme, iklim koruma hedefleri ile uyumlu hale gelir.

2012 yılında bazı göstergeler ve ilgili hedefler federal hükümet içinde revize edilmiştir. Belirleyici kriterler, süreklilik ve şeffaflıktı. Bu çerçevede, bireysel bazı yeni hedefler dâhil edilmiştir; örneğin, enerji/iklim sektöründe 2050 yılının perspektifini yansıtan uzun vadeli hedefler dâhil edilmiştir. Bazı göstergeler, diğer hususların yanı sıra önemini artırmak için ya da AB düzeyinde kararlaştırılan hedeflerle tutarlı hale getirmek için revize edilmiştir. Mali sürdürülebilirlik alanını daha yoğun bir şekilde planlamak için iki yeni alt gösterge tanıtılmıştır.

Nisan 2013 yılında Federal İstatistik Dairesi tarafından hazırlanan gösterge geliştirmenin profesyonelce yapılan bağımsız analizi farklı bir resmi gözler önüne sermektedir. "Almanya'da Sürdürülebilir Kalkınma" (baskı 2014) adındaki mevcut göstergeler raporundaki 38 gösterge çevre, ekonomi ve toplum alanlarında sürdürülebilir kalkınmadaki mevcut durumu göstermektedir. Göstergeler raporu, politika hedeflerinin ne derecede karşılandığını belirlemektedir. Son yıllarda göstergelerin yarısından fazlası iyi çalışmaktadır.

İstihdam oranı en başarılı göstergeler grubunda artmıştır. Mevcut gelişmenin devamında 2020 için belirlenen hedeflere ulaşılabilir. Aynı grupta biz şimdi koyulan sınırların karşılandığı kamu borcu için (devlet açığı ve yapısal açık) iki göstergeyi görmekteyiz. En iyi ikinci grupta, 0 -2 yaş arasındaki çocukların tüm gün bakımının göstergesi, gösterdiği gelişmeler nedeniyle diğerleri arasına eklenmiştir.

Bu grupta örneğin yük taşıma yoğunluğunun göstergesi artarken, kaynak verimliliği göstergesi, üçüncü gruba düşürülmüştür. En kötü grupta ise – gayri safi sabit sermaye'nin GSMH'ya oranına göre oluşumuna dayanan - ekonomik geleceğin sağlanması için bulunan gösterge ve gösterge yük taşımacılığı performansında demiryolunun payını belirten gösterge çıkarılmıştır. En kötü grup içinde değişmeyen göstergeler arasında ise borç, biyolojik çeşitlilik ve peyzaj kalite göstergelerinin yanı sıra eşya taşımacılığı performansında iç su yolu taşımacılığında da payı bulunmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın temel göstergeleri ile Federal Alman Hükümeti, her iki yılda bir şunları göstermek istemektedir: Sürdürülebilir kalkınmaya giden yolun neresindeyiz? Ne gibi bir ilerleme elde edilmiştir? Nerede daha fazla eyleme ihtiyaç vardır?

2.2.7 Sürdürülebilirlik Üzerine Diyalog

Sürdürülebilirlik, Federal Hükümet politikası için yol gösterici bir ilkedir. Ancak sadece devlet ve siyasetin değil, her bir bireyin bu hedef için çalışması gerekmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, devlet tarafından empoze edilemez. Ekonomi ve toplumun içindeki bütün oyuncular ve vatandaşlar hep beraber çalışırsa, sürdürülebilir kalkınma başarıya ulaşacaktır.

Şirketler yatırım yapıp tüketiciler de tükettiği zaman, gelecekteki kalkınmayı ve kanun ve programları ile devleti şekillendirmeye yardımcı olurlar. Bu nedenle, kamusal tartışma ve sosyal aktörlerle olan ve aktörler arasındaki işbirliği, federal hükümetin sürdürülebilirlik stratejisinin önemli bir unsurudur.

Sürdürülebilirlik ister özel, ister aile içinde ya da iş yerinde ister günlük yaşamın içinde olsun kamusal tartışma ve tüm vatandaşların katılımı ile varlığını sürdürür. Günlük yaşamda

katılanların bu sorumlu davranışları, toplumun gelişiminde rol oynar. Katılım, sosyal süreçlerin karmaşıklığı ve hızı açısından da çok önemlidir.

Bu nedenle stratejiyi sürdürmenin önemli bir bileşeni, uzmanlar ve kamuoyu ile yapılan tartışmalardır. Buna göre, stratejinin ilk taslakları yayınlanmış ya da internete de konmuştur. Diyalog, topluluklar, işletmeler ve sendikalar, çevre ve kalkınma kuruluşları, tarım ve tüketici dernekleri, bilim ve kiliseler ile danışmayı desteklemektedir.

Stratejiyi geliştirirken, görüş ve farklı sosyal grupların fikirleri, ilerleme raporlarının içeriğini oluşturur. Vatandaşların önerileri ve görüşleri dikkate alınmalıdır. Strateji, vatandaşların aktif bir şekilde katkıda bulunduğu ve katılmaya devam ettiği Federal Hükümetin ilk siyasi programıdır. İlerleme Raporu 2012'de, vatandaşlar, sürdürülebilirlikle ilgili diyaloga dair görüşleri (vatandaş diyaloglarına dair raporlar) ile doğrudan söz sahibi olmuşlardır.

2.2.8 İlerleme raporu 2012'de sivil diyalog

Sürdürülebilirlik üzerine Kapsamlı Diyalog 2010 yılı güz mevsiminde tanıtılmıştır. İlk aşamada, 2010 Eylül ayından Kasım ayına kadar federal hükümet yeni ilerleme raporunun tematik odağı için tartışmaya kendi önerilerini sunmuştur: "Sürdürülebilir yönetim" ve "su". Hükümet ayrıca insanları, sürdürülebilirlik politikasının diğer konuları üzerine görüşlerini ifade etmeye davet etmiştir.

2011 Haziran ayından Eylül ayına kadar, diyalogun ikinci aşamasında, 2012 İlerleme Raporu için federal hükümetin taslağı için tartışılmıştır. Birçok vatandaş, bu diyaloga katılmıştır. Ağustos 2010 tarihinden itibaren, bu site 72.000'den fazla kullanıcı tarafından ziyaret edilmiştir. Yaklaşık 386,000 bireysel sayfa görüntüleme (sayfa gösterim) kaydedilmiştir. Katılımcılar her iki aşamada da 1.600'den fazla başvuru yapmış ve yorumda bulunmuştur. Ayrıca, toplam 2.100 adet olumlu ya da olumsuz değerlendirme bulunmaktaydı.

Katkıların yaklaşık % 95'i çevrimiçi olarak alınmıştı. Kurumlar, yorumlarını posta adreslerinden yollama seçeneğini tercih etmiştir. 2011 yılı Eylül ayında Federal Yüksek Mahkeme'de gerçekleştirilen bir diyalog oturumunda, dernekler ve kuruluşlar ilerleme raporunda kendilerini ifade edebilmişlerdir. 2011 Ekim ayında, "İklim ve Enerji" adındaki yerçekimi bölümünün yeni merkezinin taslağına tavırlarını belli etmişlerdir. Kısmen detaylı bir şekilde ifade edilmiş eleştirilerde de, ayrıntılı, birçok yorum stratejide sürdürülebilirlik fikrini desteklemekteydi ya da bu fikrin daha da güçlenmesini talep etmekteydi

2.2.9 Sürdürülebilirlikte ilerleme

15 Şubat 2012 tarihinde Federal Hükümet, Ulusal Sürdürülebilirlik Stratejisi üzerine son ilerleme raporunu kabul etmiştir. Sürdürülebilirlik, toplumun tüm sektörlerinde insan

eylemlerinin yol gösterici bir ilkesi haline gelmiştir. Bu, politik yapılara olduğu gibi göstergelere de yansımaktadır.

Sürdürülebilirlik söz konusu olduğunda, Almanya'nın hangi noktada olduğunu görmek için, Federal Alman Hükümeti bir dizi geri göstergelere geri döner. Kılavuz sektörler olan "yaşam kalitesi", "kuşaklararası adalet", "sosyal uyum" ve "uluslararası sorumluluk"tan gelen hükümet bu 38 göstergenin her biri için, hükümet, ulaşılabilecek belirli bir hedef formüle etmiştir. Almanya'nın nerede olduğunun değerlerinin hesaplaması, Federal İstatistik Ofisi tarafından gerçekleştirilir.

2012 yılı için, Almanya'nın 38 sürdürülebilirlik göstergesinden 19'undaki başarısını teyit edebiliriz; örneğin, sera gazlarının azaltılması veya yenilenebilir enerjilerin genişletilmesi örneğinde olduğu gibi. İklim koruma, yenilenebilir enerji, ekonomik performans, öğrencilerin giriş oranlarının yanı sıra yaşlı ileri çalışanların istihdam oranı ile ilgili olumlu gelişmeler bulunmaktaydı. Diğer göstergelerde başarı henüz tatmin edici değildir ya da sağlanamamıştır. Federal Hükümet sürdürülebilir işletmeyi teşvik etmektedir. Sürdürülebilir yönetim giderek ticari bir marka haline gelmektedir. Çünkü ekonomi için daha yüksek bir enerji ve kaynak verimliliği hem ekonomik hem de ekolojik karlılık anlamına gelmektedir. Bu, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk" (KSS) kavramını desteklemeyi ve teşvikini içermektedir. Bu, sorumlu kurumsal davranışı, doğası gereği sosyal sorumluluğun gönüllü ve ek algısı ile bağlamaktadır. Federal hükümet, diğerlerinin yanı sıra destekler.

- KSS faaliyetlerinde küçük ve orta ölçekli şirketleri destekler,
- KSS bilgilerini bir araya getirir,
- Konu hakkında kamu bilincini artırır,
- "KSS-Almanya'da Üretilmiştir" kavramını geliştirmiştir,
- KSS'yi eğitim, öğretim, bilim ve araştırma içersine dâhil etmiştir,
- KSS'yi uluslararası düzeyde ve gelişimsel bağlamlarda güçlendirir.

2.2.10 Finans sektöründe sürdürülebilirlik

Finansal ve ekonomik krizler, özellikle uzun vadede mali politikalarda karar almanın ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Bir işletme bugüne kadar her zamanki haliyle var olamaz. Bu nedenle, federal hükümet kendi güçlenme ve büyümeleri için dönüm noktalarını işaretlemek istemiştir: 2014 yılında oluşturulan yapısal dengeli bir federal bütçe, kara 2015 ve 2016'nın üretim fazlaları.

2.2.11 Sürdürülebilirlikte enerji kavramı

Hükümet yeni enerji konsepti ile en erken 2010 yılından yenilenebilir enerji çağına kadar olan süreci tanımlamaya çalışmıştır. 2011 Federal Hükümeti, Parlamento ve Senato, önlemler için başka kapsamlı bir paket üzerinde karar kılmıştır. Fukuşima'da yaşanan nükleer kaza, daha hızlı bir dönüşümün daha iyi olduğunu öğretmiştir.

2011 federal hükümeti, sera gazı azaltım hedeflerini doğrulamıştır: 1990 yılına kıyasla 2020 yılına kadar % 40 oranında, 2030 yılına kadar % 55, 2040 yılına kadar % 70 oranında ve 2050 yılına kadar da % 80 den % 95'e kadar bir oranda azalma olmalıdır. Hükümet, yenilenebilir enerjisini enerji kaynağı içine genişletmek istemektedir. Paralel olarak, enerji tüketimi 2008 yılına göre 2050 yılına kadar % 50 oranında düşecektir. Güç tüketiminin ise % 25 düşmesi beklenmektedir, 2020 yılına kadar % 10' oranında bir düşüş beklenmektedir. Aynı zamanda, binalar için yenilenme oranı şu anda her sene yaklaşık iki katına çıkmaktadır ve bu da toplam bina stokunun yüzde ikisine tekabül etmektedir. Ve taşımacılıkta enerji tüketimi - 2005 yılı ile kıyaslandığında- yaklaşık % 40 oranında azalacaktır.

Rüzgâr, güneş veya biyokütle enerjisi tesislerinin genişletilmesi konusunda Almanya, federal hükümetin bakış açısından bakıldığında büyük bir adım atmıştır. Mevcut üretimin % 20'sinden fazlası yenilenebilir enerjilerin sistemlerinden gelmektedir. Belirleyici olan şey, bu başarının, çevreci elektrik üreticileri için sabit oranlar sunan Yenilenebilir Enerji Kaynakları Yasasından (EEG), kaynaklanmasıdır. Bu şekilde elde edilen yatırım güvenliği, yenilenebilir enerjinin birçok alanında dinamik bir büyümeye yol açmıştır.

Enerji kavramında tanımlandığı gibi yüksek oranda bir yenilenebilir enerji ve hedefe ulaşmak için ekonomik rasyonalite için enerji verimliliği, başka bir anahtardır. Yine, enerji ve elektrik tasarrufu konusunda bol potansiyel vardır. Federal hükümet, işletmelerin ve tüketicilerin sorumluluklarına güvenmektedir.

Almanya'da elektrik hala tüketim merkezlerine nispeten yakındır. Gelecekte merkezden daha uzakta olacaktır – Rüzgârın estiği yerlerde ya da daha önceden kullanılmayan dönüşüm alanının güneş enerjisi üretimi için kullanıldığı sahalarda olacaktır. Bu elektriği ızgaraya doğru beslemek için, modern ve verimli bir elektrik şebekesi gereklidir. Temelde altyapıya yapılan önemli yatırımlar nedeniyle, enerji tedariki işletmelerinin ve tüketicilerin değişimi, büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Federal Hükümetin hedefi, Almanya'nın, rekabetçi enerji fiyatlarını, güvenilir enerji tedarikini ve yüksek refah düzeyini korurken, dünyanın en sürdürülebilir ve enerji verimli ekonomilerinden biri olmaya devam etmesini sağlamaktır.

3. Sürdürülebilir Kalkınma için Avrupa Stratejisi ve Eurostat raporu

Avrupa düzeyinde Eurostat sonuçları " Sürdürülebilir kalkınma - tüketim ve üretim " 2013 yılından alınarak kullanılacaktır. Bunlar, Avrupa Birliği göstergelerine dayanır – bunlarla ilgili birlik, sürdürülebilir kalkınma stratejisini izleme anlaşmasıyla kurulmuştur. Bunlar, diğer alanlar için olan benzer göstergeleri kullanarak birlikte " Avrupa Birliği'nde Sürdürülebilir kalkınma- AB sürdürülebilir kalkınma stratejisinin 2013 izleme raporu" raporunu hazırlamışlardır. Bu rapor, Eurostat tarafından ilerlemenin objektif bir istatistiki resmi olarak iki yılda bir derlenmektedir ve Avrupa sürdürülebilirlik stratejisinin amaçlarına uygun olarak belirlenmektedir. "Bu amaçla tam istihdam olan dinamik bir ekonomiyi, yüksek düzeyde eğitimi, sağlık korumayı, sosyal ve bölgesel uyumu ve kültürel çeşitliliğe saygı duyan, huzurlu ve güvenli bir dünyada çevre korumayı teşvik etmektedir." Bu Eurostat raporu, kendi stratejisinin uygulanması konusunda Avrupa Komisyonu'nun ilgili raporu için temel sağlamaktadır. Bu, "AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisinin İncelenmesi (AB SDS) esasında Avrupa 2001 stratejisi taslağına dayanan 9 Haziran 2006 Avrupa Konseyinin Yenilenen Stratejisine dayanmaktadır. Avrupa Konseyi, istihdamda büyüme ve iş imkânlarının oluşturulması için AB SDS ve Lizbon stratejisini kullanmaktadır. Ancak herkesin ortak hedefi ise, iklim değişikliğini ve maliyetlerini ve toplum ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlandırmaktır. Ve diğer hedefleri, sürdürülebilir üretim ve sürdürülebilir tüketimin tanıtımını yapmayı içermektedir. Belli başlı operasyonel ürün ve hedefler bulunmaktadır:

3.1. Operasyonel amaçlar ve hedefler

Ekosistemlerin taşıma kapasitesi dâhilinde, sosyal ve ekonomik kalkınmayı ele alarak ve çevresel bozulma ve ekonomik büyümeyi birbirinden ayırarak, sürdürülebilir tüketim ve üretimi teşvik etmektir.

Ürünler ve süreçler için çevresel ve sosyal performansı artırmak ve işletmeler ve tüketicilerin anlaşılmasını teşvik etmektir.

2010 yılı itibariyle, AB Yeşil Kamu İhale (GPP) kanunundaki ortalama bir düzeyi, şu anda en iyi performans gösteren üye ülkeler tarafından ulaşılmış seviyeye eşit bir seviyeye getirmeyi hedeflemektedir.

AB, çevre teknolojileri ve eko-yenilikler alanında küresel pazar payını artırmak için fırsatlar aramalıdır.

Bunlar yine tanımlı faaliyetlere yol açmıştır

Bu faaliyetler şunları içermelidir:

- Komisyon ve Üye Devletler, AB düzeyinde ve küresel düzeyde özellikle BM Marakeş Süreciyle ve Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu aracılığıyla daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıpları oluşturmak için belirli eylemleri araştıracaktır. Bu bağlamda Komisyon, 2007 yılına kadar SCP için engelleri belirlemeye ve aşmaya ve farklı politika alanları arasındaki iyi uyumu sağlamaya ve vatandaşlar arasında farkındalık yaratmaya ve sürdürülemez tüketim alışkanlıklarını değiştirmeye yardımcı olan bir AB Sürdürülebilir Tüketim ve üretim Eylem planını önerecektir.
- Komisyon ve Üye Devletler, ürünler ve süreçler için çevresel ve sosyal performans hedeflerini belirlemeyi amaçlayan işletmeler ve ilgili paydaşlarla bir diyalog içinde olunmalıdır.
- Komisyon ve Üye Devletler, yerel ve bölgesel düzeyde GPP teşvik etme potansiyelini dikkate alarak GPP'ye dair en iyi uygulamaları ve deneyimlerini paylaşmak üzere yapılandırılmış bir süreç geliştireceklerdir. Komisyon, üzerinde anlaşmaya varılmış ve objektif parametrelere dayalı bir değerlendirme yöntemine göre, AB düzeyinde GPP performansının kapsamlı bir kıyaslamasının yapılmasını kolaylaştıracak ve 2007 yılına kadar diğer önemli ürün grupları için GPP'nin en iyi şekilde nasıl teşvik edileceğini Üye Ülkelerle araştıracaktır.
- Komisyon ve Üye Devletler, yeni ekonomik fırsatlar ve yeni pazarlar yaratmak amacıyla, ilgili bütün kişiler tarafından Çevre Teknolojileri Eylem Planının (ETAP) etkin uygulanması yoluyla diğerlerinin yanı sıra, sosyal ve ekonomik - yenilikler ve çevre teknolojilerini tanıtmak ve yaymak için çabalarını arttıracaklardır.
- Komisyon, elektrikli ev aletleri ve otomobillerden yüksek çevre etkileri olan ürünler dâhil olmak üzere çevreye zararlı diğer ürün gruplarına kadar yapılan performans etiketleme programlarının kapsamını genişletmeyi önerecektir.
- Üye Devletler, organik tarım ve adil ticaret ile elde edilen ürünlerin yanı sıra sürdürülebilir ürünleri ve çevre dostu ürünleri teşvik etmek için perakendeciler ve diğer kurumlarla bilgi kampanyalarını desteklemelidir.
- Böylece, AB'nin sonraki birkaç yıl ve onlarca yıl boyunca kendi faaliyet yelpazesini göreceği geniş bir alan sınırlanacaktır. İlgili Eurostat raporları, üretim ve tüketim sektörünün sürdürülebilir kalkınmadaki ilerleme kontrolü gibi iki yıllık izleme işlevini yerine getirmektedir. İlk olarak, iki yıl önceki son seviyede gerçekleşen ana değişikliklere bakılır. Bunu, kaynak tüketimine ve atık ve tüketim alışkanlıklarına göre ayrılan ana istatistiksel sonuçları takip eder. Kaynak tüketimi ve atık içinde yurtiçi

malzeme tüketiminde bozulmalar, mineralojik olmayan atık, tehlikeli atık, geri dönüştürülmüş ve kompostlanmış evsel atık ve son olarak da atmosferdeki emisyonlar bulunmaktadır. Tüketim şekilleri; ev sayısı, ev harcamaları, bu evlerin elektrik tüketimi, toplam enerji tüketimi, otomobil sayısı, çevre yönetim sistemleri, çevreci etiketler, tarıma maruz kalan alan, organik tarım ve hayvancılık yoğunluğu indeksi ile ayırt edilir.

2000 ve 2007 yılları arasında tüketim ve üretimde meydana gelen değişiklikleri görmek çok ilginçtir. Son derece olumsuz ve aynı zamanda da çok avantajlı gelişmeler vardır. Böylece, malzeme ve elektrik tüketimi tehlikeli atıklar gibi hala artmaktadır. Öte yandan, AB'deki toplam enerji tüketimi ve mineral olmayan atık miktarı azalmıştır. Ve geri dönüştürülen ya da kompostlanan atık miktarı artmıştır. Ayrıca, emisyon/hava kirliliğinde önemli bir azalma olmuştur. KSS'nin çevresel boyutu ile ilgili üretim yöntemleri ile bağlantılı olarak şirketler ve çevre dostu tarım uygulamaları ile ilerleme kaydedilmiştir:

Atmosferik emisyonlar: 2000 ve 2008 yılları arasında asitlenmeye, ötrofikasyona ve yer seviyesi ozonuna katkıda bulunan hava kirleticilerinin emisyonları önemli ölçüde düşmüştür.

Tüketim şekilleri: evdeki kişilerin sayısı: 2005-2009 yılları arasında AB'de hane başına düşen ortalama kişi sayısı düşmüştür. Bu da sayıca daha çok fakat daha küçük evlere yönelik bir eğilimi yansıtmıştır.

Evsel harcamalar: AB'de 2000 ve 2007 yılları arasında evsel harcamalar, özellikle de eğlence ve konut ve kamu hizmetleri (elektrik, doğalgaz vb.) için, sürekli olarak artmıştır. Ekonomik kriz nedeniyle evsel tasarruf oranları 2007-2009 yılları arasında harcamalarda bir düşüşe yol açmıştır.

Evsel elektrik tüketimi: 2000 ve 2009 yılları arasında AB'de her eve düşen elektrik tüketimi önemli ölçüde artmıştır.

Nihai enerji tüketimi: 2000 ve 2009 yılları arasında nihai enerji tüketimi kısmen azalmıştır. 2000 ve 2004 yılları arasında önemli ölçüde artmıştır, daha sonra ise 2008 yılına kadar oranlardaki değişiklikler çok az olmuştur ve nihayet 2009 yılında önemli bir düşüş meydana gelmiştir.

Otomobile sahip olma: 2000 ve 2009 yılları arasında AB'de 1 000 kişi başına düşen araç sayısı önemli ölçüde artmıştır. En yüksek artışın, Doğu Avrupa ve Baltık bölgesinde olduğu belirtilmiştir.

Çevre yönetim sistemleri: 2003 ve 2010 yılları arasında, AB’de Eko-Yönetim ve Denetim Planı doğrultusunda sertifikalı kuruluşların sayısı, esas olarak Güney Avrupa ülkelerindeki büyüme oranları nedeniyle, önemli ölçüde artmıştır.

Çevreci etiket: 2000 ve 2010 yılları arasında AB’de Eko-etiketleme lisansının sayısı 20’den fazla bir faktör ile çarpılarak artmıştır.

Tarım-çevre taahhüdü altındaki alan: 2009 yılında, AB’nin toplam kullanılan tarım alanlarının neredeyse dörtte biri tarım-çevre tedbirlerine kaydolmuştur.

Organik tarım: 2005 ve 2009 yılları arasında AB’de organik tarım yapılan tarım alanlarının payı önemli ölçüde artmıştır.

Hayvancılık yoğunluğu göstergesi: 2003 ve 2007 yılları arasında AB’de kullanılan tarımsal alanın hektarı başına hayvancılık birimlerinin sayısı önemli ölçüde azalmıştır.

Bu istatistikler aslında - geniş sürdürülebilirlik kavramı üzerine yukarıdaki ifadelerden sonra üretim ve tüketimin ötesine geçen ve burada yer almayan diğer hedeflere de bağlı olmalıdır. Bu, örneğin, hayat kalitesini içerir ancak bunu da ölçmek son derece zor bir iştir

4. Sonuç

Çevre ahlakı çok geniş bir konudur ve sürdürülebilirlik hususları bağlamında örneğin insanın dünya üzerinde kalıcı yaşamını ve kuşaklararası eşitlik gibi konuları gözetir. Çevre ahlakının çeşitliliğine rağmen, sürdürülebilirlik hala gelişme aşamasındadır. Bu, içeriğin farklılaşmasında görülebileceği gibi, sürdürülebilirlik kavramının gelişiminde de görülebilir.

Ayırıtılması gereken iki temel yaklaşım vardır:

1. "zayıf" sürdürülebilirliğin iyimser yaklaşımı ilkidir. Bu yaklaşıma göre, doğal sermayenin neredeyse bütün fonksiyonlarının diğer sermaye türleriyle değiştirilmesi mümkün olmalıdır. Mevcut sermaye bu şekilde tamamen muhafaza edilecek ise bu değişime ve yerini alma işlemine izin verilmelidir.

2. "kötümser" veya "güçlü" sürdürülebilirlik yaklaşımı, böyle bir sürdürülebilirliği eleştirir ve bunu verilen bir şey olarak görmez. "Güçlü" sürdürülebilirlik kavramı, kuşaklararası adaletin, "farklı sermaye türlerinin stoklarının biyolojik ya da fiziksel standartlarda birbirinden bağımsız kalması" gerektiğini savunur. Bu, özellikle doğal sermaye için geçerlidir.

Daha akla yatkın bir güçlü sürdürülebilirlik kavramı, doğal sermaye stokunu kalıcı olarak artıracak şekilde bir eylem kılavuzu olarak pratik uygulama için üç yönetim kuralı geliştirmiştir. Bu yönetim kuralları, politik ve toplumsal düzeyde olmanın yanı sıra makro ve mikro uygulanabilir. Bu yönetim kuralları, yenilenebilir doğal kaynakların bozulma

oranının kendi yenilenme oranını geçmemesi gerektiğini, çevredeki maddelerin kontrolüne, asimilasyon kapasitelerine göre ve onların herhangi bir işlevlerine karşı tehlikeli olma durumları ölçüsünde (kritik yükler, kritik seviyeler) izin verilmesi gerektiğini ve termodinamiğin ikinci yasası olan entropi yasasına göre, yenilenebilir olmayan kaynakların kullanımının, son tahlilde, mevcut stoku azalttığını kapsamaktadır. Bu, "Yenilenemeyen kaynakların ancak fiziksel ve işlevsel olarak eşdeğer değerlerle değiştirilebiliyorsa ve bunlar yenilenebilir kaynaklar formundaysa veya doğal kaynakların kullanımında daha yüksek bir verimlilik sağlanıyorsa kullanılmalıdır" anlamına gelmektedir.

Bu zorlu kavramın uygulamaya nasıl dönüşeceği noktasında soru oluşmaktadır. Bu nedenle, Almanya'nın ulusal düzeyde en önemli stratejisi olarak "ulusal sürdürülebilirlik stratejisi" diğerlerinin arasında daha çok gelişmiştir. Alman sürdürülebilirlik stratejisi 2002 yılında kabul edilmiştir. O zamandan beri bu strateji, Almanya'da sürdürülebilir kalkınma rotasını belirlemektedir. "Almanya için Perspektifler" başlığını taşır ve belirli görevleri ve hedefleri içerir. Kılavuzlar, daha sürdürülebilir olabilmesi için Almanya'nın hareket etmesi gereken yönü gösterir. Bu kılavuzlar "kuşaklararası adalet - yaşam kalitesi - sosyal uyum ve uluslararası sorumluluk" yelpazesini kapsamaktadır.

Ancak bu spektrumu gerçeğe dönüştürmek için de bazı yönetim kuralları gereklidir. Bunlar, göstergeler ve hedeflerdir. Göstergeler, sürdürülebilir kalkınma yolunda nerede olduğumuzu göstermektedir. Hedefler, eylemlere olan ihtiyacı netleştirir ve başarılı bir kontrol için önemlidir. Başarılı bir yönetim özellikle tanımlanan kriterlere ve ölçümlere dayalı tüm gelişmeleri gözden geçirmeyi kapsar. Bu nedenle, sürdürülebilirlik stratejisi 21 konuyu ve totalde 38 göstergelyi içermektedir. Anahtar göstergelerin sayısı kasten küçük tutulmuştur: amaç, bir kaç rakamla, önemli gelişmelere ait hızlı bilgi vermektir. Tam bir resim için, göstergelere tek başına değil, sistem genelinde bakmak önemlidir.

Göstergelerin siyasi eylemlerle ilgili olması için, göstergeler - uygun ve mümkün olduğunda – somut, nicel hedefler ile bağlantılıdır. Devlet ve sosyal aktörlerin, izlenecek yolun yanı sıra gerekli önlemleri de anlaması mümkündür. Sürdürülebilirlik stratejisi, çelişkili hedeflerin dengelenmesini içerir ve bu hedefleri birbirleri ile mümkün olduğunca tutarlı hale getirir. Örneğin, verimlilik artışı ya da yapısal değişiklikler eşlik ederse, ekonomik büyüme, iklim koruma hedefleri ile uyumlu hale gelir.

2012 yılında bazı göstergeler ve ilgili hedefler federal hükümet içinde revize edilmiştir. Belirleyici kriterler, süreklilik ve şeffaflıktır. Bu çerçevede, bireysel bazı yeni hedefler dâhil edilmiştir; örneğin, enerji / iklim sektöründe 2050 yılının perspektifini yansıtan uzun vadeli

hedefler dâhil edilmiştir. Bazı göstergeler, diğer hususların yanı sıra önemini artırmak için ya da AB düzeyinde kararlaştırılan hedeflerle tutarlı hale getirmek için revize edilmiştir. Mali sürdürülebilirlik alanını daha yoğun bir şekilde planlamak için iki yeni alt gösterge tanıtılmıştır. Raporlama sistemi ve iletişim, sürdürülebilirlik için diğer yeni araçlardır. Sürdürülebilirlik, Federal Hükümet politikası için yol gösterici bir ilkedir. Ancak sadece devlet ve siyasetin değil, her bir bireyin bu hedef için çalışması gerekmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, devlet tarafından empoze edilemez. Ekonomi ve toplumun içindeki bütün oyuncular ve vatandaşlar hep beraber çalışırsa, sürdürülebilir kalkınma başarıya ulaşacaktır.

Sürdürülebilirlik üzerine Kapsamlı Diyalog 2010 yılı güz mevsiminde tanıtılmıştır. İlk aşamada, 2010 Eylül ayından Kasım ayına kadar federal hükümet yeni ilerleme raporunun tematik odağı için tartışmaya kendi önerilerini sunmuştur: "Sürdürülebilir yönetim" ve "su". Hükümet ayrıca insanları, sürdürülebilirlik politikasının diğer konuları üzerine görüşlerini ifade etmeye davet etmiştir. 2011 Haziran ayından Eylül ayına kadar, diyalogun ikinci aşamasında, 2012 İlerleme Raporu için federal hükümetin taslağı için tartışılmıştır.

15 Şubat 2012 tarihinde Federal Hükümet, Ulusal Sürdürülebilirlik Stratejisi üzerine son ilerleme raporunu kabul etmiştir. Sürdürülebilirlik, toplumun tüm sektörlerinde insan eylemlerinin yol gösterici bir ilkesi haline gelmiştir. Bu, politik yapılara olduğu gibi göstergelere de yansımaktadır.

Son olarak, sürdürülebilir kaynak kullanımının yukarıda belirtilen hedeflerine bugüne kadar herhangi bir doğrultuda ulaşıp ulaşılmadığına dair kritik bir soru ortaya çıkar. Bu, iki kritere göre nispeten "kolay" ölçülebilirdir:

1. "ekolojik ayak izi" 'nin azaltılıp azaltılmadığına ve
2. her bir kişi için yaşam kalitesinin artıp artmadığına göre.

Böylece 2012 yılında 22 Ağustos'ta, 2012 yılı boyunca Dünya üzerinde üretilmiş olan doğal kaynakların tüm stoku tüketilmiştir. Yani, bu tarihten itibaren, üretilen atık ve emisyon miktarları absorbe edilememiştir (Dünya Limit Aşım Günü olarak adlandırılmaktadır). Bu tarih, her yıl biraz daha erken gerçekleşmektedir. "40 yıl sonra, Dünya Gezegeninin Politikaları hala gezegeni kontrol eder ve sonra 21. yüzyılın ortaları için öngörülen Roma Kulübünün çöküşüne yönlendirir."

Ayrıca, herkese iyi bir yaşam vaadi olarak yaşam kalitesi artırılmak istenmiş, ama daha iyi olmamıştır. Nicel büyümedeki (gayri safi milli hasıla) ve malların ilişkili birikimindeki artışın dışında, sürdürülebilir bir yaşam tarzı ve ekonominin hedefi olduğu için herkes için genellikle güvenli bir yaşam kalitesi açıkça kabul edilmez. Bu düşünce için tüm geçmiş yıllarda ve on

yıllarda WHO ve FAO tarafından yapılmış olan iyi bilinen çalışmalar, delil olarak kullanılabilir. Yine de bu kritik dönemin sonucu; yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde politikaların ya da şirketlerin bir parçası olan ve uygulanmakta olan çeşitli tedbirlerin ve tüketim alanındaki tedbirlerin değerini düşürmemelidir. Aksine: o olmadan, sürdürülebilirlik bilançosu kesinlikle yıkıcı olurdu

5. KAYNAKLAR

- Achterberg, W. (1994) *Samenleving, Natuur en Duurzaamheid, een inleiding in de milieufilosofie* (Assen, The Netherlands: Van Gorcum).
- Attfield, R. (1987)
- Attfield, R. (2003) *Environmental Ethics: An Overview for the Twenty-first Century* (Cambridge, UK: Polity Press).
- Barry, B. (1999) 'Sustainability and Intergenerational Justice', in A. Dobson (ed.), *Fairness and Futurity* (Oxford: Oxford University Press): 93-117.
- Brecht, B. (1961) 'Anecdotes of Mr Keuner', in *Tales from the Calendar* (Translation by Y. Kapp and M. Hamberger of *Kalendergeschichten*; London: Methuen).
- Cochrane, A. (2007) 'Environmental Ethics', in: *Internet Encyclopedia of Philosophy*, see: <http://www.iep.utm.edu/envi-eth/>
- Eser, U., and T. Potthast (1999) *Naturschutzethik: eine Einführung für die Praxis* (Baden-Baden: Nomos).
- Gewirth, A. (2001) 'Human Rights and Future Generations', in M. Boylan (ed.), *Environmental Ethics* (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall): 207-211.
- Hettinger, N. (2005) 'Tom Regan: Case for Animal Rights', http://spinner.cofc.edu/hettinger/Environmental_Ethics/Regan_Case_For_Animal_Rights.htm.
- Kockelkoren, P.J.H. (1993) *Van een plantaardig naar een plantwaardig bestaan: ethische aspecten van biotechnologie bij planten* (Enschede, The Netherlands:).
- Krebs, A. (1999) *Ethics of Nature: A Map* (Berlin: De Gruyter).
- Leopold, A. *Sand County Almanac*
- Ott, K. (2000) 'Umweltethik: Einige vorläufige Positionsbestimmungen', in K. Ott and M. Gorke (eds.), *Spektrum der Umweltethik* (Marburg: Metropolis): 13-39.
- Palmer, C. (2008) 'An Overview of Environmental Ethics', in A. Light and Holmes Rolston III (eds.), *Environmental Ethics: An Anthology* (Malden, MA: Blackwell): 15-37.

- Parfit, D. (1984) *Reasons and Persons* (Oxford: Clarendon Press).
- Pfordten, D. von der (1996) *Ökologische Ethik*. (Reinbek: Rowohlt).
- Regan, T. (1983) *The Case for Animal Rights* (London).
- Routley, R., and V. Routley (1979) 'Human Chauvinism and Environmental Ethics', in D. Mannison et al. (eds.), *Environmental Philosophy* (Canberra: Australian National University): 96-198.
- Singer, P. (1975) *Animal Liberation: A New Ethics for Our Treatment of Animals* (New York).
- Singer, P. (1993) *Practical Ethics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2nd edn.).
- Taylor (1986).
- Thomas, K. (1983) *Man and the Natural World: A History of Modern Sensibility* (New York: Pantheon).
- White, L.T., Jr (1967) 'The Historical Roots of Our Ecologic Crisis', *Science* 155.3767, 10 March 1967: 1203-207.
- Wenz, P.S. (2001) *Environmental Ethics Today* (New York /Oxford: Oxford University Press).
- WCED (World Commission on Environment and Development) (1987) *Our Common Future*, <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.
- Zweers, W. (1994) 'Milieu filosofie', in J.J. Boersema (ed.), *Basisboek Milieukunde* (Meppel, The Netherlands): 326-40.
- Zweers, W. (1995) *Participeren aan de Natuur* (Utrecht, The Netherlands: Van Arkel).
- Zweers, W. (1998) *Participating with Nature* (Utrecht, The Netherlands: Van Arkel).